

145230

**İLKÖĞRETİM SOSYAL BİLGİLER
ÖĞRETİMİNDE YARATICI DRAMA
YÖNTEMİNİN DEMOKRATİK
TUTUMLARA VE DERS BAŞARISINA
ETKİSİ**

145230
Melike ÖZER

**Dokuz Eylül Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü**

**Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin
İlköğretim Anabilim Dalı İçin Öngördüğü
YÜKSEK LİSANS TEZİ
olarak hazırlamıştır**

**İzmir
2004**

**İLKÖĞRETİM SOSYAL BİLGİLER
ÖĞRETİMİNDE YARATICI DRAMA
YÖNTEMİNİN DEMOKRATİK
TUTUMLARA VE DERS BAŞARISINA
ETKİSİ**

Melike ÖZER

**Dokuz Eylül Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü**

**Danışman:
Yrd. Doç. Dr. Işık GÜRŞİMŞEK**

**Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin
İlköğretim Anabilim Dalı İçin Öngördüğü
YÜKSEK LİSANS TEZİ
olarak hazırlamıştır**

**İzmir
2004**

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yaratıcı Drama Yönteminin Demokratik Tutumlara ve Ders Başarısına Etkisi” adlı çalışmanın; tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynaklarda gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

22/06/2004

Melike ÖZER

Eğitim Bilimleri Enstitüsü M¼d¼rl¼đ¼ne

**İşbu alışma, j¼rimiz tarafından İlk¼đretim Anabilim Dalı Sınıf
¼đretmenliđi Bilim Dalında Y¼KSEK LİSANS TEZİ olarak kabul
edilmiştir.**

Başkan (Danışman): Yrd. Doç. Dr. Işık G¼RřİMřEK

¼ye : Yrd. Doç. Dr. Aydın YAKA

¼ye : Yrd. Doç. Dr. Vesile YILDIZ

Onay

Yukarıda imzaların, adı geçen ¼đretim ¼yelerine ait olduğunu onaylarım.

24.1.7./2004

**Prof.Dr.Sedef GİDENER
Enstit¼ M¼d¼r¼**

**YÜKSEK ÖĞRETİM KURULU DOKÜMANTASYON MERKEZİ
TEZ VERİ FORMU**

Tez No:

Konu Kodu:

Üniv. Kodu:

- Bu bölüm merkezimiz tarafından doldurulacaktır.

Tez Yazarının

Soyadı: ÖZER

Adı: Melike

Tezin Türkçe Adı: İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yaratıcı Drama Yönteminin Demokratik Tutumlara ve Ders Başarısına Etkisi

Tezin Yabancı Dildeki Adı: The Effect of Social Science Instruction based on Creative Drama Method Toward Democratic Attitudes and Achievement

Tezin yapıldığı

Üniversite: DOKUZ EYLÜL

Enstitü: Eğitim Bilimleri

Yılı:2004

Diğer Kuruluşlar

Tezin Türü:

1- Yüksek Lisans (X)

Dili: Türkçe

Sayfa Sayısı: 83

Referans Sayısı: 104

Tez Danışmanının

Ünvanı: Yrd. Doç. Dr.

Adı: Işık

Soyadı: GÜRŞİMŞEK

Türkçe Anahtar Kelimeler:

- 1- Yaratıcı Drama
- 2- Sosyal Bilgiler Öğretimi
- 3- Demokratik Tutum

İngilizce Anahtar Kelimeler:

- 1- Creative Drama
- 2- Social Science Instruction
- 3- Democartic Attitude

TEŞEKKÜR

Bu araştırmada, ilköğretim Sosyal Bilgiler öğretiminde Yaratıcı Drama yönteminin demokratik tutumlara ve ders başarısına etkileri araştırılmıştır.

Araştırmamın her aşamasında, beni desteklediğini hissettiğim, yapıcı eleştirileri ve görüşleriyle bana yol gösteren, son derece pozitif ve umut dolu tutumuyla beni yüreklendiren ve sürekli güdüleyen çok değerli insan hocam, danışmanım Yrd. Doç. Dr. Işık Gürşimşek'e, yoğun çalışmalarının arasında değerli bilgilerini paylaşarak benden yardım ve rehberliğini esirgemeyen Yrd. Doç. Dr. Hülya Hamurcu'ya, Yrd. Doç. Dr. Günseli Girgin'e ve Arş. Gör. Güzin Özyılmaz Akamca'ya, araştırmamın istatistiksel kısmında yardımcı olan Arş. Gör. Murat Ellez'e sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Araştırmam süresince yaptığım çalışmalarımnda bana kolaylık sağlayarak yardımcı olan Kiraz İlçe Milli Eğitim Müdürü Sayın Halil Değerirmenci'ye, Hüseyin Sarı ve Atatürk İlköğretim Okulu Müdürlerine, sınıf öğretmeni Celal Durmaz'a ve Fatih Akman'a çok teşekkür ediyorum.

Eğitim çalışmalarım boyunca büyük bir sabır ve hoşgörü göstererek, sevgisiyle beni destekleyen canım anneme ne kadar teşekkür etsem azdır.

22/06/2004

Melike Özer

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR	i
İÇİNDEKİLER	ii
TABLolar LİSTESİ	iii
ÖZET VE ANAHTAR SÖZCÜKLER	iv
YABANCI DİLDE ÖZET VE ANAHTAR SÖZCÜKLER	v
1. GİRİŞ VE AMAÇ	1-43
1.1. Sorun	1-31
1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi	31-35
1.3. İlgili Araştırmalar	35-43
2. YÖNTEM	43-52
2.1. Araştırma Modeli	43
2.2. Evren ve Örneklem	43-44
2.3. Veri Toplama Araçları	44
2.3.1. Demokratik Tutum Ölçeği	45-48
2.3.2. Bilgi Başarı Testi	48-49
2.4. Uygulama	49-51
2.5. Verilerin Çözümlemesi	51
3. BULGULAR VE YORUM	52-59
3.1. Birinci Denenceye İlişkin Bulgular ve Yorum	52
3.2. İkinci Denenceye İlişkin Bulgular ve Yorum	53
3.3. Üçüncü Denenceye İlişkin Bulgular ve Yorum	54
3.4. Dördüncü Denenceye İlişkin Bulgular ve Yorum	54
3.5. Beşinci Denenceye İlişkin Bulgular ve Yorum	55
3.6. Altıncı Denenceye İlişkin Bulgular ve Yorum	56
3.7. Yedinci Denenceye İlişkin Bulgular ve Yorum	57
3.8. Sekizinci Denenceye İlişkin Bulgular ve Yorum	57
4. SONUÇ, YARGI VE ÖNERİLER	59-62
4.1. Sonuçlar	59-62
4.2. Öneriler	62
KAYNAKÇA	63-69
EKLER	70-83

TABLO LİSTESİ

		Sayfa No
Tablo 1.	Demokratik ve Otoriter Eğitimin Amaçlarının Karşılaştırılması	18
Tablo 2.	Demokratik Tutum Ölçeği Faktör Analizi Sonuçları (Son haliyle maddelerin döndürme öncesi ve sonrası yük değerleri)	46
Tablo 3.	Test Maddelerinin Güçlük Dereceleri ve Ayırıcılık Güçleri	48
Tablo 4.	Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin Başarı Testi Ön-test Puanları	52
Tablo 5.	Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin “Demokratik Tutum Ölçeği” Ön-test Puanları	53
Tablo 6.	Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin “Demokratik Tutum Ölçeği”- Uzlaşma Alt Ölçeği Ön-test Puanları	54
Tablo 7.	Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin “Demokratik Tutum Ölçeği”- Empatik Duyarlılık Alt Ölçeği Öntest Puanları	54
Tablo 8.	Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin Başarı Testi Son-test Puanları	55
Tablo 9.	Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin Demokratik Tutum Ölçeği Son-test Puanları	56
Tablo 10.	Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin “Demokratik Tutum Ölçeği”-Uzlaşma Alt Ölçeği Son-test Puanları	57
Tablo 11.	Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin “Demokratik Tutum Ölçeği- Empatik Duyarlılık Alt Ölçeği Son-test Puanları	57

ÖZET

İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretiminde Yaratıcı Drama Yönteminin Demokratik Tutumlara Ve Ders Başarısına Etkisi Melike Özer

Bu araştırmada; ilköğretim Sosyal Bilgiler öğretiminde, Yaratıcı Drama yönteminin demokratik tutumlara ve ders başarısına etkileri araştırılmıştır.

Araştırma deneysel bir çalışma olup, 2002/2003 öğretim yılının I. döneminde Kiraz Hüseyin Sarı İlköğretim Okulu dördüncü sınıf öğrencileriyle, Sosyal Bilgiler dersinin Aile, Okul ve Toplum Hayatımız ünitesinde 4 hafta (24 ders saati) süresince yürütülmüştür. Araştırmanın kontrol grubunu Kiraz Atatürk İlköğretim Okulu dördüncü sınıf öğrencileri oluşturmuştur. Deney ve kontrol gruplarındaki öğrenciler yaş, cinsiyet, sosyo-ekonomik düzey gibi nitelikler açısından eşitlenmiştir. Kontrol grubunda dersler geleneksel öğretim yoluyla işlenirken, deney grubunda Yaratıcı Drama yöntemi ile hazırlanmış ders planları ile işlenmiştir.

Araştırmada araştırmacı tarafından geliştirilen Bilgi Başarı Testi ve Demokratik Tutum Ölçeği kullanılmıştır.

Araştırmadaki veriler aritmetik ortalama, standart sapma ve t testi kullanılarak SPSS 10.0 paket programından yararlanılarak analiz edilmiştir. Analizlerde anlamlılık düzeyi .05 olarak alınmıştır.

Araştırmada sonuç olarak, Yaratıcı Drama yönteminin öğrencilerin demokratik tutumlarının uzlaşma boyutunda manidar bir etkisi bulunurken, demokratik tutumların empatik duyarlılık boyutunda ve ders başarılarına manidar bir etkisi bulunmamıştır.

Anahtar kelimeler: Yaratıcı Drama, Sosyal Bilgiler Öğretimi, Demokratik Tutum

ABSTRACT

The Effect of Social Science Instruction based on Creative Drama Method Toward Democratic Attitudes and Achievement

Melike Özer

In this study, the effect of Creative Drama technique on the development of democratic attitudes and on the achievement level of the students were examined during Social Science Instruction.

This experimental research was conducted in the first term of 2002/2003 educational year with fourth graders in Hüseyin Sarı Primary School in Social Science lesson's of the unit "Family, School and Our Social Life". The study lasted four weeks and Kiraz Atatürk Primary School's fourth class students were the control group of the research. The students in experimental and control group were equaled depending on their age, sex, socio-economic level. While the lessons in control group were lectured traditional teaching method, in experimet group they were lectured with Creative Drama method.

In this study, Knowledge Achievement Test and Democratic Attitude Scale were prepared by the researcher.

The mean and standart deviation scores were gathered from the two groups and t- test statistical method was used to determine the difference between the groups. The data was analized by SPSS 10.0 package program.

The results of the study demonstrate statistically significant and control group in the "Negotiation" dimension. Depending on the scores of the two groups there was no significant difference in relation with the "Emphatic Sensibility" dimension and the total scores of the "Democratic Attitude Scale".

Key words: Creative Drama, Social Science Instruction, Democratic Attitude

BÖLÜM I

GİRİŞ VE AMAÇ

Bir ülkenin hedeflediği toplumsal, ekonomik ve teknolojik düzeye ulaşmasını sağlayacak en önemli kaynak nitelikli insandır. Toplumun ve bireylerin yaşam standartlarının yükselebilmesi için; yaratıcı, duyarlı, iletişime açık, bilinçli, objektif, demokrat bireylerin yetiştirilmesine her geçen gün daha fazla gereksinim duyulmaktadır.

İki binli yılların bilgi toplumunda kendi varlığını etkin biçimde koruyabilecek insanların belirgin özelliklerini şöyle sıralamak olasıdır:

- Demokrasiyi özümsemiş,
- Başkalarının haklarına saygılı,
- Kendi yeteneklerini tanıyan,
- Eleştirel düşünebilen,
- Teknolojik okur yazarlığa sahip,
- Çevre bilinci gelişmiş,
- Toplumsal sorumluluk taşıyabilen,
- Dünyadaki gelişmeleri yakından izleyen,
- Estetik değerler kazanmış,
- Yaratıcılık gösterebilen,
- Sorun çözmede başarılı,
- İletişim becerileri gelişmiş,
- Üretime katkıda bulunan,
- EmegİN değerini bilen,
- Çağdaş ekip anlayışına sahip,
- Özgürlük ve bağımsızlığına düşkün (DEK, 1998:167).

Bunun için, insan kaynağının iyi yetiştirilmiş olması gerekmektedir. Okul, öğrencilere ortak değer, ideal, duyarlık ve davranışları kazandırarak demokrasinin sürekliliğini sağlayacak bir kurumdur (Sungur, 2001: 250).

21. yüzyılın gereklerine uygun yetiştirilecek çocuklara kazandırılması gereken temel yeterliliklerden birisinin “diğerleri için ne düşündüğümüz ve neden böyle düşündüğümüzün” farkında olma becerisi olarak tanımlanmaktadır. Bireyin akademik başarısının yanı sıra

toplumsal uyumu açısından bireye kazandırılması gereken en önemli beceri olarak görülmektedir. Farklılıklarla ahenk içinde bir uyumu sürdürebilmek için bireyin kendi düşünce süreçlerini ve nedenlerini analiz etmesinin yanı sıra “öteki”nin ne düşündüğünü ve niye böyle düşündüğünü de algılayabilmesi-empatik bir duyarlılık taşıması gerekmektedir. Uzlaşma kültürünün gelişebilmesi için çocuklara çok çeşitli bakış açılarını yaşayabilecekleri demokratik bir eğitim yaşantısının sunulması bir zorunluluktur (Gürşimşek, 2004).

Demokrasilerin özünü; hak, adalet, sorumluluk, bireysel bağımsızlık, eşitlik, açık görüşlülük, dürüstlük, hoşgörü, iş birliği, takdir gibi ilkeler oluşturmaktadır. Bu ilkelerin, insan haklarının kullanılmasında taşıdıkları önem nedeniyle bir tutum olarak, ilköğretim çağından itibaren bireylere kazandırılması gerekmektedir.

Razon (1990: 215)’un da belirttiği gibi geçmişte eğitimin amacı, bireye bilgi ve beceri kazandırmak, çocuğu yetişkin toplumuna hazırlamaktı. Bugün ise eğitimin amacı, ihtiyaç duyduğu bilgi ve beceriyi nerede ve nasıl kazanabileceğini bireye öğretmek, sürekli değişen dünya koşullarına uyum sağlayabilecek, her türlü soruna yeni çözümler getirebilecek bireyler yetiştirmektir. Bu nedenle günümüzde, ezbere dayalı geleneksel eğitimin yerini, bireydeki yaratıcılığı keşfeden ve geliştiren, özgür ve bilimsel düşünceyi esas alan bireysel eğitim almıştır.

Özgür ve bilimsel düşünce, öğrenciyi yalnızca bilgiyle donatan, ona bilgi yükleyen değil, bilgilenme sürecinde öğrenciyi- öğretmenin otoritesinden bağımsız- kendi başına düşünmeye, eleştirmeye, yorumlamaya, okuduğunu, söyleneni anlamaya yönlendiren bir eğitimle gerçekleşebilir (Sayın, 1990: 28).

Ezber ve tekrara dayanan öğrenme yöntemlerini ve sadece bilgi ve durumları aktaran ders kitapları ile, geometrik bir dizi biçiminde ilerleyen buluşların, hızlı bir iletişimle toplumumuza ulaşması sonucu, pasif bir tüketici konumunda olan ülkemiz insanı doğal olarak toplumsal değerler keşmekeşi içine düşmekte, çözümü karmaşık sorunlarla başa çıkamamakta, kısır bir döngü içinde umutsuzca çözüm yolları aramaktadır (Ataman, 1993: 108).

Öğrenci, bilgi yığılan bir obje olmaktan çıkarılıp, anlama ve bilgi üretme sürecine giren bir özne niteliği kazanınca, yalnız eğitimde uygulanan bir yöntem değil, yöntemle

birlikte doğal olarak öğretmen- öğrenci ilişkisi, öğretmenin konumu, derslik, öğrenci sayısı, müfredat programı gibi daha pek çok şeyin de değişmesi gerektir (Sayın, 1990: 32).

Etkin bir süreç olan öğretimde, öğrenci de etkin kılınmalıdır. Aksi durumda öğrencide hazırcılığa alışma ve ezberciliğe yönelim başlamaktadır. Sonuçta; öğrenme azalmaktadır. Ezberci eğitimin yol açtığı tıkanmalara karşılık, imgeleme ve tasarlama, sorun çözme, üretken olma aşamalarına götürebilecek bir eğitim olarak yaratıcı drama eğitimini düşünülebilir.

Bireyin çevreyle etkileşime- iletişime geçmesi onun toplumsallaşma sürecinde olduğunun göstergesidir. Çocuğun gelişimindeki en önemli süreçlerden biri toplumsallaşmadır. Toplumsallaşma, bireyin belirli bir grubun işlevsel üyesi haline gelmesi ve grubun diğer üyelerinin değerlerini, davranışlarını ve inanışlarını kavrayarak, bunlara uygun ancak bağımsız değerler oluşturma sürecidir. Yaratıcı drama, bireyin dünyayı anlayabilme, çevresi ve başkalarıyla etkileşmelerine olanak sağlar.

Yaratıcı drama, demokratik, çok yönlü bakış açısına sahip, bağımsız düşünebilen, hoşgörülü, yaratıcı bireyler yetiştirmeyi amaçlar.

Yaratıcı drama gücünü temelinde oyunu barındırmasından almaktadır. Oyun, çocuğun imgeleme gücünü artıracak, sıra bekleme ve empati kurma gibi becerileri kazandıracak doğal fırsatlar içerir ve böylece onun sosyal gelişimine büyük katkıda bulunur (Çetin, Bilbay, Kaymak, 2001: 19).

Gönen ve Süer (1997: 11)'in aktardığına göre Yaratıcı Drama'nın katkılarından bazıları şunlardır:

- Başkalarını tanır,
- Bireylerle olumlu ilişki ve iletişim kurmayı öğrenir,
- İşbirliği yaparak çalışma becerisini geliştirir,
- Başkalarının fikirlerine saygı duymayı ve başkalarından da saygı görmeyi öğrenir,
- Anlama ve dinleme yeteneğini geliştirir,
- Duygu ve düşüncelerini rahat olarak ifade edebilme becerisini kazanır,
- Gerçek hayatta yaşama fırsatı bulamayacağı olayları, drama yoluyla yaşar.

Drama, tutarlı bir gelişmeyle yüzyılımızın eğitim anlayışında öncü bir değişim rolü oynamaktadır. Drama çalışmaları, demokratik ve çok sayıda ilişkileri bir arada görebilen, bağımsız düşünebilen, hoşgörülü ve yaratıcı çocuk ergen ve gençler yetiştirmeye yöneliktir (Sungur, 2001: 83).

Bu görüşlerden hareketle, bu çalışma, Sosyal Bilgiler dersinde Yaratıcı Drama yönteminin uygulanmasının, öğrencilerin demokratik tutumlarına ne ölçüde ve hangi boyutlarda etkide bulunacağı sorusuna cevap bulmak amacıyla yürütülmüştür.

SOSYAL BİLGİLER DERSİ VE ÖĞRETİMİ

Eğitimde Sosyal Bilgiler adı altında bir ders, 1916 yılında Amerika Birleşik Devletlerinde, orta dereceli okulların programlarını yeniden düzenlemekle görevli olan “The Committee of Social of the Commission on the Reorganization of Secondary Education of the National Education Association” isimli komite tarafından resmen tanımlanmıştır (Gündem, 1995: 22).

Türkiye’de ise Sosyal Bilgiler ismi zaman zaman programlarda farklı isimlerle yer almasına karşın, 1968 yılına kadar okul programlarımıza girmemiştir (Gündem, 1995: 22). Cumhuriyet öncesi çıkarılan 1913 tarihli “Tedrisat-ı İptidaiye Kanun-u Muvakkıtı” ve 1915 tarihli “Mekatib-i İptidaiye-i Umumiye Talimatnamesi”nde “Malumat-ı Ahlakiye” dersi 1924 tarihli İlkokul Programında “Musahabat-ı Ahlakiye ve Malumat-ı Vataniye” adını almıştır. 1926 İlkokul Programında derslerin adlarında yeni düzenlemelere gidilmiş ve “Tabiat Tetkiki”, “Muhasebat”, “Tarih” ve “Coğrafya” dersleri, birinci devrede, “Hayat Bilgisi” adı altında bütünleştirilmiştir. İkinci devrede ise “Yurt Bilgisi” dersi olarak düzenlemeye gidilmiştir.

1936 İlkokul Programında, her dersle ilgili bölümün başında dersin özel amaçlarına yer verilmiştir. Her dersin hedefleri ile Türkiye Cumhuriyeti’nin ilkeleri arasında bağ kurulmuştur. Yurt Bilgisi dersinin amacı ise: “Türk inkılabının manasını, muhtelif cephelerinin önemini, Türkiye’nin saadet ve refahına yaptığı ve memleketin istikbaline yapacağı tesiri talebeye kavratmak, onları Atatürk inkılabının fedakar birer unsuru olarak yetiştirmek.” olarak belirtilmiştir (ed. Tazebay, 2000: 49). Yurt Bilgisi dersi, “1948 İlkokul

Programı”nda “Yurttaşlık Bilgisi” olarak yeniden isimlendirilmiş ve 1 Kasım 1948 tarihinden itibaren 20 yıl süreyle uygulanmaya konmuş. Hazırlanan 1962 İlkokul Programı taslağında ise; 1948 İlkokul Programında yer alan Yurttaşlık Bilgisi, Tarih ve Coğrafya dersleri, “Toplum ve Ülke İncelemeleri Dersi” başlığı altında toplanmıştır.

1968 ilkokul Programındaki Sosyal Bilgiler programı 22 yıl sonra gözden geçirilerek yeni bir Sosyal Bilgiler programı geliştirilmiş ve 1990-1991 öğretim yılından itibaren uygulamaya konulmuştur. Böylece, Sosyal Bilgiler dersi 1968 yılından itibaren bütün ilkokullarda, 1975 yılından itibaren de bütün ortaokullarda okutulmaya başlatılmıştır (Gündem, 1995: 28).

İlköğretim Okulları Programı’nda yer alan Sosyal Bilgiler dersi; bireyin yaşamında karşısına çıkacak olan çeşitli sorulara en uygun cevabı verebilmesi için bireyi hayata hazırlamayı, ona hayatın içinden olaylarla bu olaylardan nasıl ders alınması gerektiğini, sosyal insan ve vatandaş olarak görev ve sorumluluklarını hatırlatır, öğretir (Savaş ve Ünüvar, 1999:1; MEB, 2000a: 200).

Sosyal Bilgiler, ilk ve orta öğretim okullarında, sosyal davranış bilgilerine ağırlık veren bir ders/öğretim programı olarak, demokratik bir sistem içinde etkin vatandaşlık eğitimini resmi bir yaklaşımla gerçekleştirmek amacına yönelik olarak hazırlanmıştır.

Sosyal Bilgiler vatandaşlık eğitimi programı, Türk demokratik toplumundaki sorumluluk sahibi vatandaşların görevlerine uygun amaçlar üreten, içeriğini tarih, coğrafya ve vatandaşlık bilgisi konularını ilişkilendirerek oluşturan ve yaşam boyu sürecek vatandaşlık becerileri sunan bir eğitim planıdır (Barth ve Demirtaş, 1997: 1.6).

Ortaöğretimde okutulan Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık Bilgisi derslerine temel oluşturan bilgi ve beceriler ilköğretimde “Sosyal Bilgiler” dersi olarak tek bir başlık altında toplanmış ders kapsamında kazandırılmaktadır.

İlköğretimde Sosyal Bilgiler dersinin amacı; demokratik, toplum kurallarını benimseyen ve uygulayan, hoşgörülü, çevresini ve yurdunu tanıyan çağdaş bireyler yetiştirmektir. Bu özelliklere sahip bireyler ancak düşünebildikleri, düşünce ve duygularını

rahatça ifade ettikleri, yaratıcılıklarını ortaya çıkarabilecekleri eğitim ortamlarda yetiştirilebilir.

Sosyal Bilgiler dersinde çocuk, normal gelişimi içerisinde yasama yollarını öğrenirken, insanların birbirleriyle ilişkileri üzerinde de durur. İnsanların birbirleriyle ilişkilerinin öğrenilmesi, Sosyal Bilgilerin en çok önem verdiği hususlardan biridir. İnsanların birbirleriyle olan ilişkilerinin yanı sıra, insanların sosyal kurumlarla, eşya ve dünya ile olan ilişkileri de önemli bir yer alır. İnsanların giyecek, yiyecek, korunma gibi ihtiyaçlarının karşılanması, toplumdaki gelenek ve göreneklerin bilinmesi, sosyal problemlerin çözümü ile ilgili yolların ve daha iyi yaşamayı sağlayacak koşulların araştırılması Sosyal Bilgilerin esas çalışma alanlarıdır. Bu anlamda Sosyal Bilgiler, kültürel mirası, onun günümüzdeki yaşayan özelliklerini ve bunların yaşamımıza etkilerini, insanların sosyal ve fiziki çevreleriyle olan ilişkilerini esas alan bir derstir (Gündem, 1995: 24).

Sosyal Bilgiler programı, toplumda insanların birbirleriyle olan ilişkileri yönünden şu hedefleri amaçlamaktadır (MEB, 1997: 330; MEB, 2000b: 166):

- a) Bütün çalışmalarını, demokratik yaşayışın kurallarına göre düzenlemeyi öğrenirler,
- b) İnsanların, karşılıklı hak ve sorumluluklar taşıdıklarını ve birbirlerinin görüş ve inançlarını, saygı ve hoşgörü ile karşılamaları gerektiğini benimserler,
- c) Beraber çalışma, sorumluluk alma, yardımlaşma ve karar verme kurallarını uygulamayı öğrenirler,
- d) Aile, okul ve toplum hayatının dayandığı temel ilkeleri ve topluluk halinde yaşamının zorunluluğunu kavrarlar,
- e) Kanun ve kurallara karşı saygılı olmayı öğrenirler.

Her dersin hedefleri doğrultusunda dersin uygulamalarına kaynaklık eden özel bazı yaklaşımlar olduğu gibi, Sosyal Bilgiler dersinin öğretimine de kılavuzluk eden üç temel yaklaşım bulunmaktadır. Sosyal Bilgiler öğretiminde üç farklı yaklaşımdan birincisi, Sosyal Bilgilerin bir vatandaşlık aktarımı olarak verilmesi anlayışına dayanır. Bu yöntemde; öğretmenler, belirli davranış, bilgi, görünüm ve değerleri sorgulamadan, “doğru” inanışları aktarmak yoluyla öğrencilere öğretmeye çalışır. Bu yöntemde amaç; toplumun korunması için gerekli olan değer yargılarının kabullenilmesi ve inançlara sadakatle bağlanılmasını sağlamaktır. Sosyal Bilgilerin bir sosyal bilim olarak öğretilmesi anlayışına dayanan ikinci

yaklaşımında amaç, öğrencilerin, sosyal bilimciler ile aynı düşünme yöntemlerini kullanarak, dünyayı bir sosyal bilimci gözüyle algılamaları ve etkin kararlara varabilmelerine katkıda bulunmaktır. Sosyal Bilgiler öğretiminde son yaklaşım ise düşünerek araştırma yoluyla Sosyal Bilgilerin öğretimidir. Düşünerek araştırma yaklaşımına göre; ilk öğretimde vatandaşlık eğitimi, öğrencilerin, toplumsal ve bireysel problemler karşısında mantıklı, makul ve düşünülerek alınmış kararlara varmasını sağlamaya yöneliktir (Barth ve Demirtaş, 1997: 1.10).

Yukarıda tanımlanan bu temel yaklaşımlar doğrultusunda, İlköğretim Sosyal Bilgiler öğretiminde uygulanan temel bazı yöntem, öğrenme etkinliği ve stratejiler bulunmaktadır. Barth ve Demirtaş (1997:36)'a göre yöntem; bir öğretim yaklaşımı, öğrenme etkinliği; yöntemi uygulamak için yapılan işler bütünüdür. Strateji ise yöntemi uygulamak için öğrenme etkinliklerinin sıralanmasıdır. Bu yöntem ve tekniklere bağlı olarak Sosyal Bilgiler dersinin hedeflerine ulaşmada uygulanması önerilen bazı etkinlikler şu şekilde sıralanabilir:

- Düz anlatım etkinlikleri: Konuya giriş yaparken, konuyu özetlerken, açıklarken ve bilgi verirken kullanılabilir.
- Ders kitabını etkili kullanma etkinliği: Bir aktarım yöntemi olarak ders kitabından öğretim, ödev-çalışma-test etme stratejisi olarak kullanılabilir.
- Tekrarlama etkinliği: Tekrar, ezberlenen konuların öğretmene anlatılmasından çıkarılıp, belli bir amaçla, birbirine zıt veya benzer fikirlerin tartışılarak sunulması olarak da amaçlanarak kullanılabilir.
- Tartışma etkinlikleri: Öğretmenin, güncel olayların öğretiminden köyün geleneklerinin hatırlanmasına kadar çok çeşitli konularda tartışma etkinliklerinden yararlanarak, öğrencilerinin kişisel fikirlerini ortaya koymalarına ve ezbere dayalı cevap vermemelerini sağlamaktadır.
- İşbirliğine dayalı/grup halinde öğrenme etkinlikleri: Belli bir proje yada teklife yönelik görev amaçlı küçük grup, sorunu tartışma ya da çözüm bulma amaçlı, herkesin rahatça tartışabileceği küçük grup, bireysel öğretim ya da bireysel çalışmalarını değerlendirmek amacıyla oluşturulan küçük gruplar, belli bir konuda herkesin rahatça konuşma fırsatı bulup, ilgili materyalleri kullanabileceği küçük tartışma grupları, öğretmen ve öğrencilerin sorunu en iyi ve en doğru şekilde tartışarak, fikir alışverişinde bulunarak çözüme götürebilecekleri 'sokratik' küçük gruplar, görev

amaçlı ve akran gruplara öğretim gibi etkinlikleri yoluyla oluşturulan gruplar, öğretim amaçlarına göre işbirliğine dayalı öğrenme gruplarıdır.

- Drama/rol yapma etkinliği: Öğrencilerin, duygularını ya da olayları yansıtmasında kullanılan etkinliklerden biri olan drama, öğrencileri tarihi, siyasi ve toplumsal olaylarla iç içe getirerek aktif katılımı sağlamaktadır. Drama etkinlikleri, öğrencilerin rol yapmalarının yanı sıra, yorum yapmalarını böylece de, tutum ve düşüncelerini geliştirip, bilgi kazanmalarını da sağlamaktadır.
- Sözlü anlatım (rapor) etkinliği: Öğrencinin belli bir konuda araştırma yapıp, bunu sözlü rapor şeklinde sunması, öğrenciyi araştırmaya, deneyim kazanmaya ve rapor sonuçlarını kullanarak konuşmaya teşvik edecektir.
- Panel tartışması etkinliği: Sınıfa bilgi amacıyla kullanılan panel tartışmalarında panel, bir konu üzerinde araştırma yapıp, bulduklarını sözlü olarak sınıfa sunan grup üyelerinden oluşur.
- Oyun ve taklit etkinlikleri: Oyun ve taklit etkinliklerini kullanmanın; konuyu kısaca tekrarlamak, eleştirel ve yaratıcı düşünmeye teşvik etmek, rol oynamayı öğretmek için fırsat tanımak, konuyla birlikte bir süreci öğretmek ve öğretime çeşitlilik katmak gibi avantajları vardır.
- Öğretim öğrenim araç ve gereçleri ile etkinlikler: Öğretim araç ve gereçlerinin kullanımının, soyut konuların anlaşılmasını kolaylaştırması açısından önem taşımaktadır.
- Öğrenme merkezleri etkinlikleri: Öğrenme merkezi, etkinlikleri belli bir düzene oturtan, sınıfın belli köşelerinde belli sayıda araç-gereç içeren ve öğrencilerin kullanımına sunulan bölümlerdir. Bu merkezler; öğrencilerin problem çözme yoluyla bilgi kazanmalarını sağlamak, öğrencilerin el becerilerini geliştirerek bir şeyler üretmelerine imkan sağlamak, öğrenilenlerin pekiştirilmesini sağlamak ve öğrencilerin işbirliği yaparak çalışma alışkanlığını kazanmalarına yardımcı olmak gibi amaçlara yönelik kurulabilir.

Sosyal Bilgiler dersinin işlenişi ile ilgili genel açıklamaların 5. maddesine göre; Sosyal Bilgiler dersinin vatandaşlıkla ilgili konuları işlenirken sadece ilgi uyandırmak ve bilgi vermekle yetinilmemeli, öğrencilere gereksiz bilgi vermekten, özellikle ezberden kaçınılmalı, öğrenciler, verilen bilgileri uygulayabilme ve duyguya gelişme, güçlenme olanağına kavuşturulmalıdır. (MEB, 2000a: 191).

Milli Eğitim Bakanlığınca belirlenen bu amaçların gerçekleştirilebilmesi için Sosyal Bilgiler öğretiminde uygulanacak yöntem ve tekniklerin zengin biçimde düzenlenmesi gerekmektedir. Savaş ve Ünüvar, (1999:1), Sosyal Bilgiler öğretiminde, öğrencinin aktif katılımını sağlayan, öğrenmeyi kalıcı kılan çeşitli stratejilerle kullanılacak tekniklerden bazılarını aşağıdaki gibi önermektedir.

* Yapılandırılmış Dramatizasyon: Dramatize edilecek olayın açıklanıp, rollerin belirlenmesinden sonra, öğrencilerin olayı canlandırdıkları bir dramatizasyon türüdür.

* Grup (Büyük-küçük grup) Tartışmaları: Büyük grup tartışmalarında çok sayıda öğrenci ya da sınıfın tamamı belirtilen konu ile ilgili görüşlerini açıklar, tartışmaya katılır. Küçük grup tartışmasına, grup 66 adı verilir; 6 kişi 6 dakika boyunca bir konuyu kendi aralarında tartışır.

* Öykü Tamamlama: Kazandırılmak istenen hedef davranışlarla ilgili bir öykünün yarım olarak anlatıldığı ve kalan bölümün öğrencilere tamamlattırıldığı bir tekniktir.

* Ben Kimim: İnsanlar, diğer canlılar ya da nesnelere ilgili özelliklerin verilip, verilen bu özelliklerin neye ait olduğunun bulunması şeklinde devam eden bir tekniktir.

* Kart Oyunları ile Kavram Kontrolü: Hazırlanan iki grup karttan, bir grubuna kavramların, diğer grubuna ise o kavramlarla ilgili açıklamaların yazıldığı bir tekniktir. Kartlar dağıtıldıktan sonra öğrencilerden biri, elindeki karttan kavramla ilgili bilgileri okur, o bilgilerin ait olduğu kavram bulunmaya çalışılır.

* Nesi var: Bu teknik "Ben Kimim" tekniğiyle benzerlik göstermektedir ancak, bu teknikte canlı ya da nesne ile ilgili özelliklerin tamamı birden verilmez. Ebe nesneyi buluncaya kadar nesi var? Diye sorarak ipuçları alır.

* Beyin Fırtınası: Öğrencilerin belli bir süre içerisinde, sorunla ilgili görüş ve çözüm önerilerini akıllarına geldiği gibi söylediği/ yazdığı, yaratıcı ve orijinal görüşlerin alındığı bir tekniktir.

Sönmez (1999: 211)'e göre; öğretmen, Sosyal Bilgiler dersinde çoğu konuyu anlatmamalı, öğrencilerin yaparak, yaşayarak öğrenmelerine olanak ve fırsat vermelidir. Sosyal Bilgiler dersinin hedef davranışlarını kazandırmada; gerçek eşya, giysi ve kalıntılar, anıtlar, süs eşyaları, yeryüzü şekilleri, çevredeki bitki ve orman örtüsü, çevredeki kurum ve kuruluşlar, üç boyutlu modeller, güneş sistemi modeli, maketler, bilgisayar, televizyon, video, radyo, ses bantları, kum masası, haritalar, küre, pusula, termometre, barometre, rüzgar

fırılacağı ve oku, tarih ve coğrafya şeridi, grafikler, levhalar, kuklalar, afişler, dergiler, ansiklopediler, gazeteler, bülten tahtaları kullanılabilen araç-gereçlerdendir.

Barth ve Demirtaş'a (1997) göre Sosyal Bilimlere ilişkin bütün derslerin işlenişinde öğrencilerde hedeflenen kazanımların sağlanabilmesi için öğretmenlerin bazı ilkelere dikkat etmesi gerekmektedir. Önerilen bu ilkelere bazıları aşağıda özetlenmiştir:

- Sosyal Bilgiler eğitiminde ve okuldaki bütün çalışmaların 21.yüzyılın isteklerine uygun olarak sosyal yönden etkin vatandaş eğitime yönelik olmalıdır.
- Çocuk ve gençlerin büyüme ve gelişim düzeylerine uygun yakından uzağa, somuttan soyuta ve basitten karmaşığa giden öğretim etkinliklerine ve program düzenlemesine yer verilmelidir.
- Öğrencilerin yaparak ve yaşayarak öğrenmelerine çaba gösterilmelidir.
- Konuşma yerine konuşturma, yapma yerine yaptırma, bilgiyi aktarma yerine bilgiyi üretme esas olmalıdır.
- Öğretim çalışmalarında demokratik eğitimin ilkelerine uyulmalıdır.
- Bilişsel, duyuşsal ve devinişsel alandaki gelişme de denge gözetilmelidir.

Türk eğitiminin en önemli amaçlarından biri öğrencileri etkili, üretken ve iyi bir vatandaş olarak yetiştirmek olduğuna göre, Türk eğitim sisteminin bu amacına ulaşabilmesi, sistemi işleyip uygulayacak olan öğretmenlerin ve eğitimin niteliklerine bağlıdır. Bu nedenle demokratik yaşama biçiminin temelini oluşturan anlayış, tutum ve idealleri geliştirmede olumlu katkıda bulunmaya en uygun dersin, Sosyal Bilgiler olduğu düşünülebilir.

Çocuğun yaşamı anlaması, karşılaştığı sorunları çözebilmesi ve elde ettiği bilgi, beceri ve duyuşları benzer olgu ve olayların çözümünde kullanabilmesi, bilgiyi transfer edebilmesi için toplumsal olgu ve olaylar bir bütünlük içinde ele alınmalıdır. Sosyal Bilgilerin konuları arasında çok sıkı bir ilişki olmasının nedeni konuların temelinde insan ve toplumun olmasıdır. Bu nedenle değişik sosyal bilim alanları ile birlikte işe koşulması öğrencinin gerçeği bir bütün olarak algılamasını ve bilgiyi transfer etmesini, öğrendiklerini daha kolay hatırlamasını sağlar (Sönmez, 1999: 19).

Sosyal Bilgiler, sorumluluk kavramıyla bağlantılı olarak bilgi, tutum ve becerilerin edinilmesi ile ilişkilidir. Bu ders, karar verme becerisini geliştirecek türde yaşantılarla

öğrencilerin kendilerini gerçekleştirmelerine, demokrasinin ilkelerini uygulama ve demokratik tutum kazanmalarına olanak sağlamalı, demokrasi eğitimi ile ilgili amacına uygun olacak şekilde işlenmelidir. Bunun gerçekleşebilmesi ise ancak öğrencinin gelişimine uygun biçimde yapılandırılmış öğretim programları içinde, öğrencilerin aktif katılımları yoluyla ve tüm gelişim alanlarına yönelik eğitim etkinliklerinin planlanması ile mümkündür.

Sosyal Bilgiler öğretiminde öğrenme etkinliklerinin, duyma, görme ve duyma, tartışma, katılım ve deneyim etkinlikleri, başkalarına öğretmeye yönelik ve çevresel etkinlikler olarak sıralandığı görülmektedir. Katılım ve deneyim etkinlikleri içinde çok çeşitli etkinlikler arasında dramaya da öncelikle yer verilmiştir. Sosyal Bilgiler dersinin işlenmesinde belli başlı öğretim yöntemlerinden biri olan drama, Sosyal Bilgiler dersinin hemen hemen her bölümünde, öğrencilerin dikkatini çekmek, etkinliği eğlenceli hale getirmek ve içeriği somutlaştırmak amacıyla tavsiye edilmektedir (MEB, 2000a: 201).

Drama etkinlikleriyle öğrenciler kendi katılım ve deneyimleriyle öğrenme sürecine dahil olmakta bu yolla % 80 düzeyinde bir öğrenme ve hatırlama gerçekleşmiş olmaktadır (Barth; Demirtaş, 1997: 5.12).

DEMOKRASİ VE DEMOKRASİ EĞİTİMİ

Türkiye demokrasi ile yönetilen bir ülkedir. Cumhuriyetin kuruluşuyla, yeni rejimin gerektirdiği insan gücünü yetiştirmede, eğitimin en önemli hedeflerinden biri, demokrasiye inanan, demokratik tutum ve davranışlara sahip bireyler yetiştirmek olmuştur.

Demokrasi bir değerler bütünü, ve bu değerlerden temeli alan bir yaşama biçimidir. Dolayısıyla demokrasinin üzerine temellendirileceği öncelikli değerlerin ne olduğu sorunsalı, demokrasinin çok çeşitli biçimlerde tanımlanmasına neden olmuştur. Demokrasinin ne olduğu ve nasıl yaşama geçirileceği ile ilgili çelişkili anlayışlar olsa da, üzerinde uyuşma sağlanan ortak noktalar bulunmakta ve bunlar demokrasi tanımlarına yansımaktadır. Aşağıda demokrasi ile ilgili çeşitli tanımlamalara yer verilmiştir.

- Demokrasi, halkın egemenliği temeline dayanan yönetim biçimidir (TDV, 1988).
- Demokrasi, kişiler arası bir örgütlenme ve uzlaşma sürecidir (Gürkaynak, 1989: 56).

- Demokrasi, düşünce çeşitliliğine dayanan bir yaşam biçimidir (Kuzgun, 2002: 2).
- Demokrasi, özgürlüğün kurumsallaştırılmasıdır (TDV, 1992: 9).
- Demokrasi, çoğunluğun yönetimidir (Schmitter ve Karl, 1992: 14).
- Demokrasi, ortak sorunları hakkında birbirleriyle konuşan ve ortak bir geleceği biçimlendiren insanların iletişimidir (Wilson' dan aktaran TDV, 1992: 18).
- Demokrasi, bir karar alma tekniği olmasının yanı sıra, farklı hayat tarzlarının bir arada olmasını mümkün kılan, temel değerlere ilişkin bir uzlaşma rejimidir (Dağı, 1999: 14-21).
- Demokrasi, düşünme erkine sahip, sorumlu ve yetkin toplum üyelerinin, o toplumun tümünü ilgilendiren konu ve sorunlar hakkında bağlayıcı kararların alınmasına, diğer benzer nitelikli üyelerle eşit olarak katılmaları suretiyle toplumun esasına dayanır (Kalaycıoğlu, 1996: 131).

Kıncal ve Işık (2003: 56), demokrasi ile ilgili tanımlamalar ve bu tanımlara temel oluşturan değerlere yönelik literatür taramasından yola çıkarak bir demokratik değerler listesi hazırlamışlardır. Buna göre, çeşitli tanımlamalar ve demokrasi ile ilgili çalışmalarda ön plana çıkan demokratik değerler; eşitlik, yaşama saygı, adalet, özgürlük, dürüstlük, iyiyi arayış, işbirliği, özgüven, hoşgörü, duyarlılık, sorumluluk, farklılıkları kabul etme, güvenlik, barış, gelişme, mükemmellik ve etkililiktir. Tüm bu değerlerin oluşması, gelişmesi ve yaşama geçirilmesi ancak toplumda demokratik tutumların ve bu tutumların içinde yeşereceği kurumların varlığı ile mümkündür. Ancak bu yolla demokratik kimliğe sahip bireyler yetiştirilebilir.

İnsanın yaşamında ve demokratik bir toplumun uyumlu bir üyesi olmasındaki temel gereklilikler; bağımsız olma, diğer insanların varlığı ve diğer insanlarla birlikte yaşama, diğer insanlarla iyi iletişim kurabilme, kendini tanıma veya kendisine ilişkin, işlerliği olan bir benlik kavramına sahip olma, uyum, yeteneklerini kullanıp geliştirme ve yaratıcılık şansına sahip olma gibi niteliklerdir (Güçlüoğlu, 1989:X).

Bu nitelikler demokrat kişinin nitelikleri ile paralellik göstermektedir. Öztürk (1994: 43)' ün belirttiğine göre; “Demokrat kişi, bağımsızlığına düşkün, başkalarıyla eşit ilişkileri içine giren, kendi kararlarını alan, başkalarına müdahale etmeyen, eleştiren, duygu ve düşüncelerini açıkça söyleyen, hoşgörülü, barışçı, sorunlarını tartışarak çözmeye çalışan, kaba güce karşı olan, laik, yapıcı, etkin, insancıl, yenilikçi, önyargılı olmayan, insana insan olduğu için değer veren, bireysel ayrılıklara saygı duyan, sorumluluk sahibi, düşüncesini gerektiğinde değiştirebilen, esnek, çok yönlü düşünen kişidir.”

Tanilli (1981:12) ise demokrat insanı, “Yeniliklere, değişime açık, kendini yinelemeyip yenileyen, tabuların tutsağı değil, kuşkucu, araştırmacı, bağımsız düşünebilen, kısaca çağdaş insandır” olarak tanımlamıştır.

Yağcı (1998)' ya göre, “Toplumsal anlamda demokrasinin varlığı, bir yandan bireyin saygın bir yere oturtulmasına, öte yandan, kültürel çeşitliliğe, insan yaratıcılığının önündeki engellerin kaldırılmasına ve insanların ulusal ve evrensel kültür değerlerine özgürce ulaşabilmelerine bağlıdır.” Başkalarından kolayca etkilenen, bağımsız düşünemeyen, karşılaştığı sorunlara yaratıcı çözümler getiremeyen insanlardan oluşan bir toplumda, demokrasinin sürdürülmesi ve geliştirilmesi olanaksızdır (Doğanay, 2002: 186).

Demokrasinin zorunlu şartlarından biri, yurttaşların, demokrasinin içeriğini ve değerini anlayabilecek ve bu içerikten yararlanıp kişiliklerini geliştirebilecek seviyeye gelmelerini sağlamak için eğitime öncelik vermektir.

Bireyi mesleki ve sosyal açıdan geliştiren bir süreç olarak eğitim, bireye toplumsal hayatta yaşabilmesi için gerekli olan bilgi, beceri, tutum ve davranışları kazandırmadan da sorumludur. Eğitimin bir görevi de, demokrasinin gerektirdiği nitelikte insan yetiştirmektir. Bu nedenle eğitim sisteminin “demokratik insan kimliği” kazanmış bireyleri yetiştirmede hangi değerleri ön plana çıkaracağı ve sistemin bu değerlerin kazandırılması sürecinde nasıl yapılandırılması gerektiği üzerinde önemle durulması gereken bir konudur.

Özbudun (1990)' dan aktaran Karakütük (2001: 12) okulların, öğrencilere aşılacakları demokratik değerlerden kimilerini sıralamıştır.

- Eşitlik,
- Katılma,
- Kararların serbest tartışma ve oylama ile alınması,
- Uzlaşma,
- Hoşgörü geleneği,
- Gerçeğe ancak özgür düşünce ve tartışma yoluyla varılabileceği inancı.

Demokrasi, yaşanarak öğrenilen bir değerler sistemidir. Bu yaşantı önce ailede, daha sonra okul ve toplumun diğer kurum ve kuruluşlarında demokratik bir yaşamın hayata geçirilmesi biçimde sağlanmalıdır. Bir toplumda demokrasinin iyi işleminde üç önemli kurum; devlet, okul ve ailedir (Karakütük, 2001: 20, Büyükkaragöz, 1994). Kişi, demokratik değer ve tutumların bir kısmını aile ortamında elde etmesine rağmen, demokrasi eğitimi planlı ve sistemli bir biçimde okullarda başlamalıdır (Oğuzkan, 1989: 144).

Karasar (1985), eğitim düzeyi yükseldikçe, ülkede demokrasiyi koruma ve yaşatma şansının arttığını belirtmiştir (akt. Yağcı, 1998: 18). Ailenin eğitim düzeyi yükseldikçe çocuk yetiştirmekle ilgili otoriter tutumların yerini daha demokratik tutumlara bıraktığı bir gerçektir. Eğitim düzeyleri düşük ebeveynlerin daha yüksek seviyeden gelenlere kıyasla çocuklara karşı daha sert, disiplinli, aşırı koruyucu ve düşkünlük gösteren bir tutum geliştirdikleri görülmektedir.

Demokrasiye inanç, bunu kişiliğinin genel bir tutumu olarak kabullenme, çocukluk ve ilk gençlikte oluşur. İlk öğrenilenler, değişime en dirençli öğrenmelerdir. Demokrasilerdeki hak, adalet, sorumluluk, bireysel bağımsızlık, eşitlik, açık görüşlülük, dürüstlük, hoşgörü, iş birliği, takdir gibi ilkelerin, insan haklarının kullanılmasında taşıdıkları önem nedeniyle bir tutum olarak, ilköğretim çağından itibaren bireylere kazandırılması gerekmektedir. Öğrenciye ilköğretim döneminde verilecek etkili bir demokrasi eğitimi, yetişkinin sonraki yaşamında da etkisini göstererek demokratik tutum ve davranışların kalıcı olmasını sağlayacaktır.

1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nda belirtilen Türk Milli Eğitimin Temel İlkelerinin 8. si Demokrasi eğitimi olup 11. madde şöyledir:

“Güçlü ve istikrarlı, hür ve demokratik bir toplum düzeninin gerçekleşmesi ve devamı için yurttaşların sahip olmaları gereken demokrasi bilincinin, yurt yönetimine ait bilgi, anlayış ve davranışlarla sorumluluk duygusunun ve manevi değerlere saygının, her türlü eğitim çalışmalarında öğrencilere kazandırılıp geliştirilmesine çalışılır; ancak, eğitim kurumlarında Anayasada ifadesi bulunan Atatürk milliyetçiliğine aykırı siyasi ve ideolojik telkinler yapılmasına ve bu nitelikteki günlük siyasi olay ve tartışmalara karışılmasına hiçbir şekilde meydan verilmez.”

Eğitim, demokrasinin varlığı, benimsenmesi, birey ve toplum düzeyinde yaşaması için önemli bir önkoşul, demokrasi, eğitimden beklenen kalitenin artırılması ve yetişen bireylerin kendilerine ve tüm insanlığa faydalı olabilmeleri için bir ön koşuldur (Yeşil, 2002: 44).

Okullarımızda demokrasi eğitiminin amacı, demokratikleşme çabasında olan Türk toplumuna bu değer ve davranışları kazanmış bireyler yetiştirmektir. Bu genel amacın gerçekleşmesi için gerekli alt amaçlar:

- Irk, din, cinsiyet, toplumsal sınıf vb. ayırımı yapmadan her insanı değerli bulma;
- Başkalarını etkin bir biçimde, önyargılardan arınık olarak dinleyebilme;
- Başkalarını anlamaya çalışma;
- Görüş ve isteklerini başkalarına saygılı bir yaklaşımla anlatabilme;
- Benimsemediği düşünce ve istekleri olan insanlarla geçinebilme;
- Ortak sorunların çözümü için başkalarıyla etkin işbirliği yapabilme;
- Karar sürecine etkin olarak katılma;
- Benimsemediği kararların değiştirilmesi için çalışma, ama değişinceye kadar uyma;
- Başkalarının haklarına saldırı olduğunda bunu yapanlara karşı çıkma;
- Eleştiriye açık olma ve bunu bir gelişme fırsatı sayma;
- Başkalarını eleştirirken kırıcı değil, yapıcı olma;
- Davranışlarının sonuçlarını görebilme ve sorumluluğunu alabilmedir (Kuzgun, 2002: 13).

Kıncal ve Işık (2003: 58), Milli Eğitimin Temel İlkeleri'nden biri olan “demokrasi eğitimi” ilkesinin kavram olarak daha çok bireyleri demokrasi konusunda bilgilendirme

anlamında ele alındığını; “demokratik eğitim” kavramının ise daha çok demokrasinin uygulamaya geçirilmesi anlamını taşıdığını ve daha işlevsel bir kavramlaştırma olduğunu belirtmektedir.

Büyükkaragöz (1994)’e göre demokrasinin bütün ilke ve kurumlarıyla yerleşmesi, bir yaşayış biçimi olarak benimsenmesiyle mümkündür. Demokrasinin “anlatılan bir olgu” olmaktan öte, “yaşanılan bir süreç” olduğu gerçeğinin göz ardı edilmesi, demokratik ilkelerin günlük yaşamda uygulanışında güçlük çekilmesine neden olmaktadır.

Demokrasi eğitimi demokratik ortamlarda yapıldığı zaman etkili ve anlamlıdır (Gözütok, 1995: 27).

Eğitimin demokratikleşmesi;

1. Eğitim hakkından yararlanmanın demokratikleştirilmesi,
2. Eğitim içeriğinin demokratikleştirilmesi; programların, ders kitaplarının çağdaş ve bilimsel bir öze kavuşturulması,
3. Eğitim yönetiminin ve denetiminin demokratikleştirilmesi ile gerçekleşir (Tanilli, 1994: 100).

Demokrasi eğitimi açısından en etkili ortam sınıf ortamıdır. Ezbere ağırlık veren, öğrencilerin düşünme yeteneklerini geliştirmeye yardımcı olmayan, bilimsel düşüncenin temeli olan araştırmaya yöneltmeyen, birlikte çalışma, işbirliği ve tartışma yeteneklerini geliştirmeyen bir eğitimle demokratik tutum ve davranışların kazanılması beklenemez. Öğretmen, sınıf etkinliklerini öğrencilerle birlikte planlamalı, öğrencilerin her aşamada aktif katılımını sağlayıcı süreçleri harekete geçirmelidir.

Eğitim ve öğretimde demokrasi bilincinin yerleştirilmesi için öğrencilerin ilgi ve yetenekleri göz önünde bulundurularak onlara daha fazla sorumluluk verilmelidir. Öğretmen çocuklara meraklarını, isteklerini, umut ve hayallerini gerçekleştirmeleri için yardım etmeli ve aynı zamanda bunu hazırladığı demokratik ortam içinde paylaşma, saygı, güven, sorumluluk, hak ve ödev kavramlarını da kazandırarak yapmalıdır.

Öğretmen ve öğrenciler birlikte hareket ederek, sınıfı demokratik bir topluluk haline dönüştürdüklerinde, sınıfta “ben” yerine “biz” bilincini oluşturduklarında, sınıftaki öğrenciler;

- Birbirlerine saygılıdır;
- Birbirlerine zor anlarda yardım eder ve moral destek sağlarlar;
- Kendilerinin sınıftaki diğer öğrenciler için değerli olduklarını bilirler;
- Sınıfın birer önemli ve vazgeçilmez üyesidirler;
- Sınıfta olmaktan kıvanç duyarlar ve bir gruba ait olma duygusunu geliştirirler;
- Sınıftaki aktivitelere aktif olarak katılırlar;
- Birbirlerinin öğrenmelerine katkıda bulunurlar (Saban, 2000).

Ulusavaş (2000: 12), demokrasi eğitimini, “insana yapılan haksızlıklar sorununu, demokrasi kültürünü yaygınlaştırarak, tabandan gelen bilinç ve becerinin gücüyle çalışmak” olarak tanımlamıştır.

Demokrasi eğitiminin, demokratik tutum ve davranışları benimseyen, bağımsız düşünebilen, problem çözümede bilimsel yöntemlerden yararlanabilen, kendine ve çevresine karşı dürüst davranabilen, açık fikirli, karşı fikrin ve karşısındaki insanın saygıdeğer olduğunu içtenlikle kabul edebilen, eleştirebilen, bilimsel gerçekleri kabul edebilen, alçak gönüllü olabilen, kendisine açıklanan bilgiler için ispatlar isteyebilen bir kişiliğe sahip vatandaşlar yetiştirmeyi amaçladığı söylenebilir.

Demokrasi sadece demokratik ilkelerin ezberletilmesi ve üstünlüklerinin kabul ettirilmesiyle benimsenip sürdürülemez. Bir emir ya da yasa ile kişinin demokratik davranış göstermesi beklenemez. Demokrasinin yaparak yaşayarak öğrenilmesi, demokratik ilke ve davranış biçimlerinin kişinin günlük yaşamına gitmesi, bunların normal davranışlar olarak benimsenip uygulanması gerekir (Güçlüoğlu, 1989: XII, Binbaşıoğlu, 2000: 31). Demokrasiyi, ancak demokrasi içinde, demokrasiyle ve demokrasi için öğrenebiliriz (Ulusavaş, 2000: 12). Demokrasi, sözden çok, bir yaşam tarzı, biçimi olarak benimsenmelidir (Maboçoğlu, 2000: 35).

Oğuzkan (1993)’ ın Eğitim Terimleri sözlüğünde demokratik eğitim; öğretim çalışmalarında, öğretmen-öğrenci ilişkilerinde, eğitsel etkinliklerde öğrencinin birey olarak

değerine ve bütünlüğüne, birlikte çalışmaya, karşılıklı saygıya, hoşgörüye, kişiye değer ve önem veren eğitim olarak tanımlanmaktadır.

Okullarda verilecek eğitimin demokratik niteliğinin belirlenmesi açısından demokratik eğitimin geleneksel eğitimle karşılaştırılarak aralarındaki farkların ortaya çıkarılması gerekir. Conseil de 'Europe (1982) aktaran Büyükkaragöz (1995:28)' e göre, demokratik ve otoriter eğitimin amaçlarının karşılaştırılması aşağıdaki gibidir.

Tablo. 1 Demokratik ve Otoriter Eğitimin Amaçlarının Karşılaştırılması

<i>Demokratik Eğitimin Genel Amacı</i>	<i>Otoriter Eğitimin Genel Amacı</i>
Fertleri sosyalleşmiş, yaratıcı, aktif, kritik edebilen hür vatandaşlar olarak eğitmektir.	Fertleri ferdiyetçi ve üstün güçler tarafından izlenmeye müsait ve boyun eğen kişiler olarak yetiştirmektir.
Yeniliklere açık, elastik ve merkezi olmayan bir sistem mevcuttur.	Muhafazakar, her şeyi kontrol altında tutabilen merkezi bir sistem mevcuttur.
Çok sayıda imkanlar sunar ve herkese açıktır.	Seçmeye imkan vermeyen, eleyicidir.
Ayrım yapmaksızın herkese açıktır.	Sosyal sınıflar ve cinslerin fonksiyonları arasında ayrımcı bir uygulama vardır.
Okullar çevre insanına ve topluma açıktır.	Okullar çevreden kopmuşlardır.
Okul yönetimine katılım ve işbirliği mevcuttur.	Okullar otoriter metotlara göre yönetilirler.
Okul programları yeteneklerin geliştirilmesine dayalıdır.	Okul programları olaylar hakkındaki bilgileri toplamaya hedef tutar.
Okul programları öğrencilerin seçimine ve farklı yeteneklerin geliştirilmesi alternatiflerine cevap vermek durumundadır.	Programlar monoton ve tekdüzedir.
Öğretim personeli ferdiyetçi öğretimin aktif metotlarına yer verir.	Öğretim metotları basit ve gelenekseldir.
Bireyin kendini yönetme ve girişimcilik kapasitesinin güçlendirilmesine izin verir.	Disiplin cezaya dayalıdır.
Bireyin kişiliğini kontrol altında tutmasına yardım eder.	Normal öğretim süreçleri katı imtihan şekilleriyle kesilmiştir.

Öğrenci-öğretmen ilişkilerinin demokratik olmasını sağlar.	Öğretmen öğrenci ilişkileri hiyerarşiktir.
İşbirliği gerektirir.	İlişkiler yarışma esasına dayanmaktadır.

Yukarıdaki tabloda da görüldüğü gibi demokratik eğitim, demokrasinin ilke ve kurallarının, insan haklarının yaşatılarak öğretildiği eğitimidir (Karakütük, 2001: 15).

Bu görüşü destekleyecek diğer bir görüş de Kepenekçi (2003: 45) tarafından belirtilmektedir. Kepenekçi (2003: 45), demokratik eğitimde; eğitimin merkezinde bireyin/öğrencinin olduğunu, öğretmenin klasik anlamda ders anlatan kişi olmaktan çıkıp, öğrencilere bilgiye ulaşmada ve öğrenmede yardımcı olan, yol gösteren, öğrencileri aktif olarak etkinliklere katan, ayrımcı olmayan kişi durumuna geldiğini belirtmiştir.

Benzer bir biçimde Sungur (2001: 243), demokratik sınıfın özelliklerini sıralamıştır. Demokratik sınıfta:

- Çatışmayı engelleyen bir düzen vardır.
- Öğrenciler kuralların ödül ve ceza kriterlerinin belirlenmesinde katkıda bulunurlar.
- Öğrenci ve öğretmenler birbirlerine karşılıklı güven duyarlar.
- Öğretmen öğrenciyi işbirliğine özendirir.
- Rekabetten çok işbirliği vurgulanır.
- Sınıfın havasında dostça ve sıcak ilişkiler yer alır.
- Tüm grubu ilgilendiren sorunlar tartışılır.
- Öğretmen kendi prestijinden çok öğrencinin başarısı ile ilgilenir.
- Öğrenciye hesaplanmış bir yanılma özgürlüğü tanınır.

Demokratik eğitimin hedefi, bağımsız, dünyaya bakışlarında sorgulayıcı ve çözümleyici olan ve yinede demokrasinin kuralları ile pratiklerini derinlemesine bilen yurttaşlar yetiştirmektir (TDV, 1992: 42).

Bireyin ilgi ve yeteneklerine uyarlı bir eğitim sistemi oluşturmak, öğrenci merkezli bir eğitim anlayışının temellerini atmak, yurttaşlarını, özgür düşünceli, özerk ve bağımsız kişilikte, kendi sorumlulukların, kararlarını alabilen ve seçme özgürlükleri olan, iç denetim

odaklı bireyler olarak yetiştirmek demokratik eğitim anlayışının temel sayılılarıdır (DEK, 1998: 269).

Demokratik ilkelere ve insan haklarına saygılı bir neslin yetişmesi, eğitimle birlikte, demokratik ilkeler ve insan hakları konusundaki teorik ve pratik uygulamaların her alanda örtüşmesi ile mümkün olacaktır (Mollaoğlu, 1999: 12).

Bunun yaşama geçirilmesi için özellikle eğitim kurumlarında öğretimin demokratikleştirilmesine yönelik uygulamaların ciddiyetle ele alınması gerekir.

YARATICI DRAMA YÖNTEMİ

Eğitim; bireyin bilişsel, duyuşsal, davranışsal hedefler doğrultusunda bir bütün olarak geliştirilmesi ile ilgili bir süreçtir. Bu sürecin birey tarafından gelişimine uygun, etkin kazanımlarla gerçekleştirilmesi için, sürece aktif katılımı gerekir. Eğitimin amaçları arasında yer alan bireyin;

- Kendini ifade edebilme, kendini tanıma ve anlama,
- Kendine, topluma, kişilere, toplumsal değerlere, eşyalara saygı duyabilme,
- Düşünebilme ve problem çözebilme,
- Sosyalleşme,
- Sorumluluk alma ve sorumluluk bilinci kazanma,
- İnisiyatif kullanıp karar verebilme,
- Bir gruba ait olma duygusu geliştirme, takım çalışması yapabilme,
- Empatik olabilme,

demokratik ilkelere ve insan haklarına saygılı bir bireyin nitelikleri olarak sıralanabilir (Karadağ, 2001:105).

Bireyin bireysel niteliklerini en üst düzeyde geliştirebilme ve toplumla uyumlu bir birey olarak sosyal yaşama uyum sağlayabilmesi ile ilgili olan bu amaçların gerçekleştirilmesi ancak gelişim sürecine yayılarak ve gerekli sosyal beceriler kazandırılarak mümkün olabilir. Sosyalleşme sürecindeki becerilerin ve sosyal yaşamla ilgili bilgilerin

birey tarafından kazanılması öğretmenin anlatımı ile değil grup içinde yaşayarak öğrenme yoluyla gerçekleşebilir.

Önder (2000: 21) Hohmann ve Weikart, 1995'tan aktararak, çocuğun, doğrudan doğruya kendi yaşadığı yaşantılar ile ilgili olarak çalışmasının ve düşünmesinin anlamlı olduğunu, başkalarının yaşadığı ya da anlattıklarının değil, kendi yaşantılarının anlamlı bilgi sağlayabileceğini belirtmiştir. Bu nedenle öğretim sürecinde öğrencilerin aktif katılımını gerçekleştirecek çok yönlü ve aktif öğretim yöntemlerinin kullanılması gerekir. Drama bu yöntemlerden biridir.

“Birinci elden öğrenmenin en önemli yolu da yaparak ve yaşayarak öğrenmedir. Drama yaparak ve yaşayarak, birinci elden öğrenme yöntemidir.” (Aslan, 1999:15). Dramadaki öğrenme; öğrencilerin, öğrendiklerini, bildiklerini yeni bir bakış açısından değerlendirmesi yoluyla, bir tür yeniden yapılandırma süreci olarak tanımlanabilir (San, 2002:68).

Drama, çocukların kendini başkalarının yerine koyarak çok yönlü gelişmesini, kendilerini ifade etmelerini, fikirlerini açıklamalarına teşvik etme, dinleme, tanımlama, tartışmaya katılma, bir dizi olayı özetleme, bağlılık, sadakat, cesaret gibi kavramsal sözcükleri anlamalarına ve kelime dağarcıklarının gelişmesine yardımcı olur (Ömeroğlu ve Dere, 2002: 34).

Drama, çocuklara, kişisel sorumluluk duygusu kazandırmada, grup kararlarını kabul etmelerinde, başkalarıyla işbirliği geliştirebilmelerinde, yeni ilgiler geliştirebilmelerinde özellikle de sınıf ortamında yeni bilgiler kazanmalarına yardımcı olur (McCaslin, 1990: 18).

Bir diğer tanıma göre ise; bir öğretim yöntemi, sanat eğitimi alanı ve bir disiplin olarak drama, bireylerin 2000’li yıllarda kendini rahatça ifade edebilen, yaratıcı, grup çalışmalarına açık kişiler olmalarını sağlayacak bir yaklaşımdır (Üstündağ 1996:19).

Drama kavramı sözcük olarak Yunanca “dran”dan türetilmiştir. Dran, yapmak, etmek, eylemek anlamını taşımaktadır. Drama ise, eylem anlamını taşıyan, gene Yunanca dremenon’ un, seyirlik olarak benzetmecisi biçimindeki kullanımınıdır. Özellikle tiyatro bilimi çerçevesi içinde drama kavramı, özetlenmiş, soyutlanmış eylem durumları

anlamını almıştır. Türkçe’de kullanılan “dram” kavramı ise Fransızca’daki sonu “e” ile biten “drame” sözcüğünden gelmektedir: O dilde burjuva tiyatrosu anlamına geldiği halde Türkçe’de ve özellikle halk dilinde acıklı oyun anlamında kullanıla gelmiştir. Oysa dramatik olan ya da drama, insanın her türlü eylem ve ediminde yer almaktadır. Daha ayrıntılı bir tanımla, insanın insanla giriştiği her tür dolaysız, doğrudan ilişki, etki tepki alışverişi, arada oluşan en az düzeyde bir etkileşim bile bir dramatik an ya da dramatik bir durumdur. 20. yy’ ın başlarında İngiltere’ de (1911’lerde) sınıfta uygulanan ilk drama dersleriyle ilgili olarak bir köy öğretmeni olan Harriet Finlay Johnson’ un adı geçmektedir. İlk uygulamalar “make believe play” (öyleymiş gibi yapma oyunu) biçimindedir. 1970’ lerde, Dorothy Heathcote dramayı yeniden tanımlamaya girişmiş ve drama ile eğitim arasındaki ilişkileri irdelemiştir (akt. Okvuran, 1993: 35).

Yaratıcı drama (creative drama) kavramı daha çok ABD’de kullanılan bir kavramdır. Yaratıcı drama, özellikle Amerika’da Winifred Ward ve McCaslin gibi uzmanların, çocukların katıldıkları drama etkinliklerini tanımlamak için kullandıkları bir terimdir. Diğer bir yaklaşıma göre ise, yaratıcılığı geliştirmek için çocuklarla yapılan drama etkinliklerini kapsar ve eğitici drama denilen eğitim tekniğinin bir alt türü olarak kabul edilmektedir (Lind-vaag ve Moen,1980; Siks,1983’ den akt. Önder, 2000: 31, 32; Sağlam, 1997: 34).

İngiltere’deki yaratıcı drama’ nın eğitim süreçleri içinde kullanılması bakımından en deneyimli ülkedir, daha çok “eğitimde drama” (drama in education) kavramı kullanılmaktadır (Çiğdemoglu, 1999: 27; San, 2002a:60). İngiltere’de kullanıldığı biçimiyle eğitici drama olarak da adlandırılabilen pedagojik drama ise, Peter Slade, Brian Way, Dorothy Heathcote, ve Gavin Bolton tarafından geliştirilen ve genel olarak çocuğun hemen her konudaki eğitimi için uygulanan bir eğitim yöntemidir. Eğitici drama; önceden belirlenmiş açık ve net eğitim amaçları olan, tüm çocukların kendi öğretmenleri ile birlikte, daha çok büyük motor hareketlerle yaptıkları, ifade etmeye, rol oynamaya, canlandırmaya ve tartışmaya dayalı grup etkinlikleridir. Eğitici drama ile yaratıcı drama arasındaki en önemli fark, eğitici dramanın amacının oyun yaratma olmaması ve çocukların konuya eğitim amaçlı olarak katılmalarıdır (Önder, 2000: 31, 32).

Yaratıcı Dramanın Tanımları

İlgili araştırmalar incelendiğinde yaratıcı drama' nın ne olduğu ve neden etkili bir yöntem olarak ön plana çıktığına ilişkin çok çeşitli tanımlara rastlanmaktadır. Aşağıda bu tanımlardan bazılarına yer verilmiştir.

Yaratıcı drama; doğaçlama, rol oynama vb. tiyatro ya da drama tekniklerinden yararlanılarak, bir grup çalışması içinde, bireylerin bir yaşantıyı, bir olayı, bir fikri, bir eğitim ünitesini, kimi zaman da soyut kavramı ya da davranışı, eski bilişsel örüntülerin yeniden düzenlenmesi yoluyla ve gözlem, deneyim, yaşantıların gözden geçirildiği "oyunsu" süreçlerde anlamlandırılması, canlandırılmasıdır (San, 1996:149'dan akt. Üstündağ, 1998a: 29; San, 2002b: 81).

Yaratıcı drama' da çocuğa neyi düşüneceği değil, nasıl düşüneceğinin yolu gösterilir. Amaç katılanın yaratıcılığını geliştirmek, kendini özgürce ifade etmesine olanak sağlamak, insanlarla kolayca iletişim kurabilmesi, kendine güvenmesi, kendini keşfetmesi ve çağdaş, hoşgörülü ve demokrat bir birey olmasına katkıda bulunmaktır (Aslan, 1999:15).

Yaratıcı drama; bireyi merkeze alan günümüz eğitim yaklaşımı için önemli bir seçenektir. Bireyi öğrenme-öğretme sürecinin temelinde bulunduran anlayış, çocukluk döneminden başlayarak çevresindekileri taklit eden, böylece yeni durumlara uyum gösteren, diğer bir deyişle oyun oynama gereksinimini sona erdirmeyen bir anlayıştır (Üstündağ 1998a: 29).

Drama; eğitim ve öğretimin buyurgan, kısırlaştırıcı ve angarya haline dönüşmesine karşın bireyin eğitim ve öğrenme isteğini artırıcı bir eğitim yöntemidir (Güneysu, 2002: 96).

Yaratıcı drama; kuramsal ve uygulamalı çalışmalarıyla sürdürülen bir grup etkinliği, bireysel ve grupla süregelen yaşantıların oluşturduğu bir süreçler bütünü, kurallar içindeki sonsuz özgürlüklerle yeni yaşantılar oluşturma, dramatik öğelerin işe koşulmasıyla gerçekleştirilen eylem ve çatışmalar üzerinde kurgulanan rol oynamalardır (Üstündağ, 2002: 95).

Bir sözcüğü, bir kavramı, bir davranışı, bir tümceyi, bir fikri ya da yaşantıyı veya bir olayı tiyatro etkinliklerinden yararlanarak , oyun veya oyunlar geliştirerek canlandırma olarak tanımlanan yaratıcı drama; olay, olgu, yaşantı ve bilgileri yeniden yapılandırmaya yönelik etkinlikleri içerir.

Yaratıcı drama, Türkiye’ de 1908’de “tarihi temsiller” adıyla tiyatro etkinlikleriyle, cumhuriyet döneminde 1926 tarihli İlkokul Programı’nda “dramatizasyon” adıyla, 1950’lerde “ilkokullardan ortaokullara değin yararlanılması gereken” gösteriler kapsamında, 1962’lerde Ortaokul Programı’nda “temsil yoluyla canlandırma” adıyla, 1965’te “bir öğretim yöntemi” olarak derslerin öğretiminde ve 1968 İlkokul Programı’nda “dramatize etme” tanımıyla söz konusu edilmiştir (Üstündağ, 1998b: 134).

Okvuran (2002: 156), yaratıcı dramanın, örgün eğitimde ders olarak ve öteki derslerde bir yöntem olarak, yaygın eğitimde, hizmet içi eğitimde, tiyatro oyuncularının eğitiminde, özel eğitimde, psikolojik danışmanlık ve rehberlik alanında, hastanelerde, hapisanelerde ya da ıslahevlerinde, boş zamanların değerlendirilmesinde, kısaca her alanda her yerde kullanılabileceğini belirtmiştir.

Yaratıcı Dramanın Amaçları

Yaratıcı drama yönteminin eğitimsel amaçları konusunda birbirini destekleyen çeşitli görüşler bulunmaktadır. İlgili literatür gözden geçirildiğinde yaratıcı dramanın genel amaçları şu şekilde özetlenebilir (Üstündağ, 1998a: 30; Karadağ, 2001: 105; McCaslin, 1990: 4; Wagner, 1990: blm 17):

- Yaratıcılık ve estetik gelişimi sağlama
- Eleştirel düşünme yeteneği kazandırma
- Sosyal gelişim ve başkalarıyla ortak çalışma becerisinin gelişimini sağlama
- Kendine güven duyma ve karar verme becerileri kazanma
- Sözcük dağarcığını geliştirme yoluyla dil ve iletişim becerileri kazanma
- İmgelem gücünü, duygularını ve düşüncelerini geliştirme
- Başkalarını anlama ve hissetme becerisini geliştirme (empati kurma)
- Farklı olay, olgu ve durumlarla ilgili deneyim kazanma
- Ahlaki ve manevi değerlerin gelişmesine olanak sağlama

- Problem çözüme ve karşılaşılan problemleri yeni bir bakış açısıyla inceleme
- Kazanılan, değiştirilen ya da düzeltilen davranışlar hakkında bireye bilgi verme
- Hoşlanılmayan durum, olay ya da olgularla nasıl başa çıkacağını gösterme
- İçinde yaşanan dünyayı daha somut olarak görmeyi sağlama
- Öğrenme ortamına enerji getirme
- Soyut kavramları ya da yaşantıları somutlaştırma
- Bireyler arasındaki farklılıklara hoş görüyle bakabilmeyi sağlama
- Bireyin kendini tanımasına yardımcı olmak

Yukarıda ele alınan amaçlar değerlendirildiğinde, yaratıcı dramının bireylerde duygusal ve sosyal gelişimi destekleme, yaratıcı düşünme ve problem çözme becerilerini geliştirme, bireyde kendine ve çevresindekilere ilişkin farkındalık ve duyarlılık yaratma gibi çok çeşitli alanlarda bireyin gelişimine katkıda bulunmayı amaçlayan bir yöntem olduğu görülmektedir.

Yaratıcı Dramanın Yararları

Çeşitli çalışmalarda da yaratıcı dramının bireyin gelişimine çeşitli açılardan katkıda bulunduğu belirtilmektedir. (Gönen, 1999: 35; Aslan, 1999: 16; Tahta, 1999: 94; Önder, 2000: 76; Gönen, Dalkılıç, 2002: 61; Anthony, <http://... creativedrama.htm-23k>). Bu yararlar özetlendiğinde eğitimde drama uygulamaları insanın;

- Özgüven duygusunun gelişmesini,
- Bilişsel, dil, motor ve sosyal açıdan gelişmesini,
- Kendini başkalarının yerine koyarak (empati) çok yönlü düşünebilmesini,
- İşbirliği, dayanışma ve paylaşma duygusunun gelişmesini,
- Kendini ifade edebilmesini,
- Öğrendiği şeylerin kalıcılığını,
- Değişik yaşantılar tanımasını,
- Eğitim ve öğretimde aktif rol almasını,
- Rahatlamasını (oyun ve değişiklik ihtiyacını gidermesi),
- Sorumluluk duygusunun gelişmesini,

- Kendini ve vücudunu tanımasına, nerede ve nasıl kullanabileceğini öğrenebilmesini,
- Yaratıcı olmasını ve hayal gücünün gelişmesini,
- Araştırma istek ve duygusunun gelişmesini,
- Farklı görüş açlarına sahip olmasını, tartışmayı öğrenmesini,
- Sosyal ve politik yönden bilinçlenmesini,
- Yaşamı çok yönlü algılamasını,
- Sosyal farkındalığın artması ve problem çözme yeteneğinin gelişmesini,
- Bağımsız düşünme becerisinin gelişimini desteklediği görülmektedir.

Önder, (2000: 76) dramanın sağlayabileceği yararlar arasında “demokrasi eğitimine destek” maddesini de eklemiştir. Drama uygulamalarını “eğitici drama” kavramı ile tanımlayan Önder’in ifade ettiği biçimiyle (2000: 55) eğitici dramada öğrenme türleri aynı zamanda da yöntemin yararlarını ortaya koymaktadır. Bu öğrenme türleri aşağıda belirtilmiştir:

- *Yaşantılara dayalı öğrenme*: Drama etkinlikleriyle çocuklara, grup içinde bazı olayları, kavramları, durumları yaşayabilecekleri koşullar sunulur.
- *Hareket yolu ile öğrenme*: Hareket yolu ile çocuk, dış dünyayla tanışır ve kendi yapmış olduğu hareketlere bağlı olarak dışarıdan aldığı tepkilerle, kendisinin dışındaki bu dünyayı anlar.
- *Aktif öğrenme*: Drama etkinlikleri, çocuklara kendilerini ve sosyal çevrelerini araştırma konusunda aktif olma fırsatını sağlama özelliğiyle, öğrenmede etkilidir.
- *Etkileşim yolu ile öğrenme*: Drama etkinlikleri sırasında çocuk arkadaşları ve öğretmeni ile hem sözlü hem de beden yolu ile etkileşim içindedir.
- *Sosyal öğrenme*: Çocukların drama etkinlikleriyle yararlandıkları sosyal öğrenme, bir yandan içinde buldukları grup aracılığıyla birçok kavramı, konuyu, diğer yandan da sosyal çevre, grupta yaşam ile ilgili bilgileri, kuralları ve davranışları öğrenmelerini kolaylaştırır.
- *Tartışarak öğrenme*: Öğretmenlerle çocuklar arasındaki ya da çocukların kendi aralarında yaptıkları tartışmaların, öğrenme yönünden etkili kabul edilmiştir. Drama etkinlikleri sonunda, soru-cevap yöntemi ile yapılan tartışmalar, çocuğa yaşadıklarını kavramlaştırma yararlı olacaktır.

- *Keşfederek öğrenme*: Yaratıcı etkinlikler, dramaya katılan çocukların bir yandan yaratıcılıklarını geliştirirken, diğer yandan özgün bir şeyler yaratarak öğrenmelerini sağlar. Keşfederek öğrenme, öğretmenin düzenlediği etkinliklerde, öğrencilerin inceleme, kullanma ve araştırmaya dayalı tümevarım yolu ile elde ettikleri bilgilerle gerçekleşir. Böyle bir çevrenin yaratılmasında yaratıcı drama etkinlikleri uygun görülmektedir.
- *Duygusal öğrenme*: Duygular ve öğrenme arasındaki ilişki, duygusal öneme sahip olayların kolay hatırlandığıdır. Duyguların yaşanmasına izin verilen, duyguların eğitimine yer verilen drama etkinlikleriyle, duyguların eşliğinde öğrenmeye olanak sağlanmaktadır.
- *İşbirliği kurarak öğrenme*: Çocukların birbirleriyle işbirliği kurarak problem çözmeye ya da bilgi toplamaya çalıştıkları işbirliği yolu ile öğrenme, drama etkinliklerinde sık yararlanılan bir öğrenme yoludur.
- *Kavram öğrenme*: Kavram öğrenme sürecindeki kavramın isimlendirilmesi, tanımlanması, örneklerin belirlenmesi, ayırt etme ve genelleme drama çalışmaları sırasında etkili olarak gerçekleşebilir.

Yaratıcı Dramada Aşamalar

Çeşitli kaynaklarda drama uygulayıcılarının dramanın gerçekleştirilmesi ile ilgili aşamaları, benzer bir sırada ancak farklı isimlerle adlandırdıkları görülmektedir. Bunlardan bazıları aşağıda sunulmuştur.

Gönen ve Dalkılıç (2002: 71); destekleyici eğitimde drama etkinlikleri uygulanırken takip edilen işlemleri a) Isınma, b) Kaynaştırma, c) Uygulama, d) Değerlendirme şeklinde dört süreç olarak açıklamıştır. Adıgüzel (2002: 165) ve San (2002c: 76) ise benzer biçimde bu dört süreci, a) Isınma, b) Oynama, c) Doğaçlama, d) Oluşumlar olarak sıralamışlardır.

Yukarıda tanımlanan aşamalardan farklı olarak Güneysu (2002: 96) drama etkinlikleri uygulanırken takip edilen süreçleri, a)Isınma çalışmaları, b)Uyum çalışmaları, c)Güven, d)Beş duyu, e)Gözlem, f)Toplu etkileşim, g)Yaratıcılık olarak isimlendirmiştir.

Görüldüğü gibi drama uygulamalarındaki süreci isimlendirme açısından çeşitli araştırmacılar arasında farklılıklar vardır; ancak, bu aşamalarda yürütülmesi gereken

işlemler incelendiğinde tanımlamadaki farklılıklara karşın farklı aşamalarda yürütülmesi gereken işlemlerin ortak bazı özellikler taşıdığı görülmektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde drama etkinliğinin yürütülmesinin aşamalarını ve yer verilmesi gereken işlemleri şöyle tanımlayabiliriz:

1. *Isınma çalışmaları*: Çeşitli yöntemlerle beş duyuyu kullanma, gözlem yetisinin geliştiği, bedensel ve dokunsal alıştırmaların yapıldığı; tanışma, etkileşim kurma, güven ve uyum özelliklerini katılımcıya kazandıran ve oldukça kesin kurallarla belirlenen, grup yönlendiricisi (drama öğretmeni) tarafından yürütülen çalışmalardır.
2. *Oynama (Pantomim ve Rol Oynama)*: Belirlenmiş kurallar içinde özgürce oyun kurma ve geliştirme çalışmalarıdır.
3. *Doğaçlama çalışmaları*: Saptanan bir tema üzerinden yola çıkılarak, bir hedefe doğru belli aşamalarla yol alınır.
4. *Oluşumlar*: Bu süreç özellikle önceden hiç belirlenmemiş bir çıkış noktasından hareket etmektedir. Sürecin nasıl gelişeceği ve nereye varılacağı önceden belirsizdir (Adıgüzel, 2002: 165; San , 2002c: 76)

Drama yönteminin uygulanmasında, aşamaların her birinde etkililiği arttırıcı çok çeşitli tekniklerin kullanılması önerilmektedir. Alandaki ilk çalışmalar arasında sayılabilecek olan Özdemir, (1965) "Uygulamalı Dramatizasyon" isimli kitabında dramatizasyon türlerini aşağıdaki verilen şekilde tanımlamıştır.

- Parmak oyunu: Okunan ve dinlenen bir şiir ya da metnin eylemleştirilmesinde kullanılan bu çalışma, öğrencilerin dinledikleri ve okudukları metnin özelliklerine göre konunun, parmaklarıyla canlandırmasıdır. Parmak oyunu, çocuklara sözlü eylem arasında bağlantı kurma alışkanlığını kazandırır.
- Pantomim: Pantomim, duygu ve fikirlerin konuşmaksızın el, kol, yüz hareketleriyle anlatılmasıdır. Bu yolla, çocukların hayal güçleri zenginleşirken, diğer yönden konuşma sıkıntısı olan çocukların utangaçlığını yenmelerinde yardımcı olacaktır.
- Öykünmeler (taklidi oyunlar): Çocukların çevrelerini gözlemleyerek öğrenme alışkanlığı göz önüne alınarak, öğrencilerin doğal yoldan gözlenerek tanınmasını sağlayan taklidi oyunlar, bir ünitenin işlenmesinde de uygulanabilir.
- Bağımsız dramatizasyon: Bir hikayenin, bir hayat durumunun, bir şiirin ya da birbirine bağlı olaylar dizisinin, çocukların konuya sıkı sıkı bağlı kalmadan

kendi hayal güçlerine göre canlandırması, bağımsız dramatizasyon olarak tanımlanmaktadır.

- Bağımlı dramatizasyon: Bağımlı dramatizasyon, yazılı metinlere aynen bağlı kalınarak yapılan canlandırma işidir. Bağımlı dramatizasyonla, öğrencilerin sahne, diyalog, karakter, eylem, düğüm-çözüm gibi dramatik kavramları tanımları çalışılır.
- Kukla ve bebekler: Dramatizasyonda kukla ve bebeklerden yararlanılarak, çeşitli konular dramatize edilebilmektedir.

Özdemir' den günümüze kadar drama yönteminde kullanılabilecek teknikler çok çeşitlenmiş ve zenginleşmiştir. Günümüzde dramanın uygulanması sırasında en çok kullanılan özel teknikler, Lindvaag ve Moen'in (1984), McCaslin'in (1984) ve Slade'in (1995) görüşleri temel alınarak aşağıda sunulmuştur:

- *Rol oynama*: Amacı, çocuğun çeşitli rolleri oynayarak anlaması ve öğrenmesi olan rol oynama; çocuğun, kendisinin olmayan bir rolü davranışlarla oynamasıdır. Bu sayede çocuklar rol oynarlarken, hem nesnel hem de sosyal çevreyi anlamlandırma konusunda deneyim kazanabilirler.
- *Rol değiştirme*: Drama etkinliği sırasında farklı rolleri oynayan çocukların, rollerini değiştirmeleri, farklı rolleri denemeleri, onların anlama ve öğrenme becerilerine olumlu katkılar sağlayabilir.
- *Kenardan yönlendirme*: Öğretmen ya da drama liderinin etkinliği dışarıdan yönlendirmesi ve açıklama yapması olan kenardan yönlendirme yapılırken, mümkün olduğu kadar, ayrıntılı örnekler verilmemeli, çocukların kendi rol davranışlarını ve sözel ifadelerini yaratmaları sağlanmalıdır.
- *Katılımcı liderlik*: Öğretmenin veya drama liderinin, drama etkinliği sırasında, grubun bir parçası olarak grubun içinde etkinliğe katılmasıdır. Bu yönlendirmenin yararı çocukların daha çok motive olmaları yönünde olabilmektedir.
- *Paralel çalışma*: Çocukların aynı anda ikişerli, üçerli gruplar halinde ortak bir etkinliği olarak açıklanan paralel çalışma; çocukların bir yandan kendi küçük gruplarında birbirleriyle işbirliği yaparken, diğer yandan büyük grubun bir parçası olmayı sürdürerek çalışmayı öğrenmelerini sağlayabilmektedir.
- *Doğaçlama*: Doğaçlama; bir durum ya da olayın sözel ya da sözel olmayan, basit, kendiliğinden ifade tarzları ile canlandırılmasıdır.

- *Zihinde canlandırma*: Bu tür çalışmalarda, öğrencilerin gözlerini kapatmaları istenerek, verilen yönergeler doğrultusunda belirli görüntülerin zihinde canlandırılması istenir. Dramanın rahatlama aşamasında kullanılabilir.
- *Müzikle drama*: Daha önce drama faaliyetine katılmamış çocukların, müzik aracının ya da parçasının ritmine uyarak yürümesi, dramaya başlangıç için gerekli olan, birbirine müdahale etmeden, yönergeye uygun davranma, simgesel olarak anlatma gibi becerileri kazanmasını sağlayabilir.
- *Pantomim*: Düşünceleri, duyguları ve yaşantıları, sözlere başvurmadan hareketlerle anlatmak anlamında olan pantomim, çocukların zihinde canlandırma becerisini ve yaratıcılığını geliştirebilir.
- *Öykü/Olay canlandırma*: Çocukların, bildikleri ya da bilmedikleri yeni öyküleri, hareketler ve sözlü ifadelerle canlandırması olan bu teknik, drama etkinliklerinde sıkça kullanılmaktadır.
- *Resim yapma*: Yapılan drama oturumu sonrasında, çocukların etkinlikte yaşadıkları yaşantıları ile ilgili resim yapmaları, kendilerini farklı şekillerde de ifade etmelerine yardımcı olacaktır.
- *Kukla draması*: Kukla draması, kukla perdesinin olmaması ve kukla oynatmaya bütün çocukların katılması yönünden kukla tiyatrosundan ayrılmaktadır. Gruptaki çocukların her birinin elinde, canlandırılacak karakter ya da nesnelerin kuklaları bulunur ve drama bu kuklalar aracılığıyla oynanır.
- *Duyusal algılama*: Çocukların konsantrasyon düzeylerinin yükselmesini sağlayan bu duyu geliştirme çalışmalarında; dokunarak, bakarak, işiterek ve tadararak algılama yoluyla öğrenmenin sağlanmaya çalışılır.
- *Dans draması*: Dramada dansın amacı, kendini, düşündüklerini, duygusal dünyasını ifade edebilmeyi sağlamaktır. Duyguları, düşünceleri büyük beden hareketleri aracılığıyla ifade etmek gerginliği azaltıcı ve rahatlatıcı bir etkiye sahiptir. (akt. Önder 2000: 137- 148)

Görüldüğü gibi drama yöntemi, başlangıcından bugüne kadar yürütülen çeşitli çalışmaların verileri ile güçlenerek uygulama aşamalarını, her aşamada gerçekleştirilmesi gereken işlemleri ve bu işlemlerin en etkili biçimde gerçekleşmesi için yararlanılacak özel teknikleri ile eğitimcilere çok geniş bir uygulama zenginliği sağlamaktadır.

1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Günümüz toplumu, bilimin yanı sıra özgüveni olan, sorumluluk duygusu gelişmiş, yardımlaşma, paylaşma, işbirliği ve başkaları ile iyi ilişkiler kurabilen insanlara ihtiyaç duymaktadır.

Çocuk doğduğu günden itibaren sosyal çevresi ile etkileşim içindedir. Çocuk sosyal çevreye uyumunu ancak sosyalleşme süreci içinde kazanır. Demokratik ve çağdaş bir toplum olabilmek, çocukluk yaşlarından itibaren, çocuklarda toplumun kurallarına uygun tavır ve davranışlar geliştirmekle mümkündür.

İlkokul çağı döneminde, ana-babanın çocuğa aktardığı değer ve kuralların yanı sıra çocuğun kendisinin de etkin olarak anladığı, benimsediği değer ve yargılar önem taşımaya başlar. Bu nedenle, bu dönemde çocuğun ilişki kuracağı kişiler, özellikle öğretmen ve oyun arkadaşları özel anlam taşırlar (Yavuzer, 2000: 14; Nutku, 1998: 100).

Çocuğun olaylara başka birinin görüş açısından bakabilmesi; başka bir insanın tutum, duygu ve güdülenimlerine ilişkin anlayışına dayanarak kendi davranışlarını düzenleyip, çevresine uyum sağlamasına fırsat verir (Yavuzer, 2000: 29).

Bir bireyin toplumsallaşmasında aile, din kurumları, çeşitli meslek örgütleri, medya gibi birçok kurum işin içine girer. Ancak, okul çocuğun toplumsallaşmasına yönelik işlevini planlı, programlı ve düzenli bir şekilde yapar (Dönmezer, 1996: 134).

Eğitim ve öğretimin amacı; özgür düşünceli, kişilik sahibi, öğrendikleri arasında neden-sonuç ilişkisi kurabilen, bilgiyi yaratıcı biçimde kullanabilen insanlar yetiştirmektir. Bu açıdan, demokratikleşme kültürünün oluşturulacağı yer sınıf ortamıdır.

Eğitim sürecinde öğrencilere bir taraftan çeşitli bilim dallarında var olan kesin bilgiler kavratılarak öğretilirken, bir taraftan da kendi başlarına bilgi edinebilme, usamlama yaparak, sağlıklı değerlendirme yapabilme alışkanlığı kazandırılmalıdır. Eğitim, çoğulcu demokrasinin ilkelerine uygun bir özgürlük ortamında, öğrenci merkeze alınarak

gerçekleştirilmelidir. Ezbere dayalı yöntemlerden kaçınılmalı, irdelemeli, sorgulamalı, tartışmalı yöntemler izlenmelidir (Maboçoğlu, 1999: 58).

Öğrenme ve öğretme ortamları, çocukların çok boyutlu düşüncelerini sağlayacak ve yaratıcı davranışlarını geliştirecek biçimde düzenlenmelidir. Bunun gerçekleşebilmesi için çocukların yaşamda karşılaştıkları problemlere yaratıcı çözümler üretebilecekleri, farklılıklara duyarlılık geliştirebilecekleri, aktif katılımı parçası olabilecekleri bir öğrenme yaşantısı sunulması gereklidir. Bu tür bir öğrenme çevresi ise ancak öğrenciyi merkeze alan bir öğretim yaklaşımı ve zengin öğretim yöntem ve tekniklerinin kullanılması ile mümkündür. Yaratıcı düşünmenin oluşması için kullanılacak yöntemlerden bir tanesi de yaratıcı dramadır (Sönmez, 1993:149).

Genel olarak *Bowell*'a göre doğal bir öğrenme yolu olan drama (<http://...seminer.htm>), grupların durumları ve insanların anladıklarını ifade edebildikleri ve araştırabildikleri ifade şekillerini bulmayı öğrenebildikleri bir yol ve aynı zamanda, fikirlerini bir araya getirmeleri için teşvik etmenin faydalı bir yöntemidir (*McGregor; Tate ve Robinson, 1977: 31*).

Yaratıcı Drama yönteminin, okul ortamındaki ilköğretim çağı çocuğunun demokratik tutumlarına ne kadar etkili olabileceği konusunda yapılacak olan çalışmaların önemli olacağı öngörülmektedir.

Bu önemden yola çıkılarak yapılan bu çalışmada; İlköğretim Sosyal Bilgiler öğretiminde Yaratıcı Drama yönteminin demokratik tutumlara ve ders başarısına etkilerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın diğer bir amacı ise, ilköğretim çağı çocuğunun demokratik tutumlarına yönelik geliştirilen "Demokratik Tutum Ölçeği"nin geçerliliğinin ve güvenilirliğinin sınanmasıdır. Böylece ilgili literatüre katkıda bulunulması beklenmektedir.

Problem cümlesi

İlköğretim Sosyal Bilgiler dersinde Yaratıcı Drama yönteminin öğrencilerin demokratik tutumlarına ve ders başarılarına etkileri nelerdir?

Denenceler:

1. Yaratıcı Drama yönteminin uygulandığı deney grubu ile geleneksel öğretimin uygulandığı kontrol grubu öğrencilerinin ünite başlamadan önce yapılan Bilgi Başarı ön-testinden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir farklılık yoktur.
2. “Aile, Okul ve Toplum Hayatı” ünitesi işlenmeye başlanmadan önce deney ve kontrol grubu öğrencilerinin “demokratik tutumları” arasında anlamlı farklılık yoktur.
3. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin demokratik tutumlarının “Uzlaşma” boyutuna ilişkin yapılan ön-testten aldıkları puanlar arasında anlamlı fark yoktur.
4. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin demokratik tutumlarının “Empatik Duyarlılık” boyutuna ilişkin yapılan ön-testten aldıkları puanlar arasında anlamlı fark yoktur.
5. Yaratıcı Drama yönteminin uygulandığı deney grubu ile geleneksel öğretimin uygulandığı kontrol grubu öğrencilerinin ünite bitiminde yapılan Bilgi Başarı son-testinden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir farklılık vardır.
6. Yaratıcı Drama yönteminin uygulandığı deney grubu ile geleneksel öğretimin uygulandığı kontrol grubu öğrencilerinin Demokratik Tutum Ölçeği’ne ilişkin son-testten aldıkları puanlar arasında anlamlı bir farklılık vardır.
7. Yaratıcı Drama yönteminin uygulandığı deney grubu ile geleneksel öğretimin uygulandığı kontrol grubu öğrencilerinin Demokratik Tutum Ölçeği’nin ‘Uzlaşma’ boyutuna ilişkin son-testten aldıkları puanlar arasında anlamlı bir farklılık vardır.
8. Yaratıcı Drama yönteminin uygulandığı deney grubu ile geleneksel öğretimin uygulandığı kontrol grubu öğrencilerinin Demokratik Tutum Ölçeği’nin ‘Empatik Duyarlılık’ boyutuna ilişkin son-testten aldıkları puanlar arasında anlamlı bir farklılık vardır.

Sayıtlar:

1. Kontrol altına alınamayan değişkenler, her iki grubu da aynı oranda etkilemiştir.
2. Kullanılan ölçme araçları geçerli ve güvenilirlerdir.
3. Uygulama sırasında kullanılan tutum ölçeğine yanıt verenler gerçek düşüncelerini yansıtmışlardır.
4. Araştırmada kullanılan teknikler amacına uygundur.

Sınırlılıklar:

Bu araştırma;

1. Uygulamanın yapıldığı 2002/2003 öğretim yılı güz döneminde Hüseyin Sarı İlköğretim Okulu ve Atatürk İlköğretim Okulu dördüncü sınıfında okuyan öğrenciler ile,
2. Dördüncü sınıf Sosyal Bilgiler dersi “Aile, Okul ve Toplum Hayatı” ünitesi ile,
3. Yaratıcı Drama yöntemi ile,
4. Araştırmacı tarafından geliştirilen “Bilgi Başarı Testi” ve “Demokratik Tutum Ölçeği” ile sınırlıdır.

Tanımlar:

Yaratıcı Drama: Bireyin kendini başkasının yerine koyarak çok yönlü gelişmesini, eğitim öğretiminde aktif rol almasını, kendini ifade edebilmesini, yaratıcı olmasını, yaşamı çok yönlü algılamasını, araştırma istek ve duygusunun gelişmesini sağlayan eğitim yöntemi.

Geleneksel Öğretim: Dersin içeriği ile bilgilerin, öğretmen tarafından çoğunlukla düz anlatım yöntemi kullanılarak ve ezberciliğe dayalı öğretim yöntemi.

Tutum: Bir bireye atfedilen ve onun psikolojik bir obje ile ilgili düşünce, duygu ve davranışlarını düzenli bir biçimde oluşturan bir eğilimdir.

1.3. İlgili Araştırmalar

Yıldırım (1994) ilköğretim birinci kademe öğretmenlerinin demokratik tutum ve davranışları ile öğrencilerin demokratik davranışları arasındaki ilişkilerin saptanması üzerinde çalışmıştır. Araştırmada ilköğretim 4. ve 5. sınıf öğrencileri ve öğretmenleri kapsama alınmıştır. Verileri toplamak amacıyla öğretmenlere Demokratik Tutum Ölçeği uygulanmıştır. Buna ek olarak öğretmen ve öğrencilere demokratik davranışları içeren gözlem formu uygulanmış ve sınıf içi gözlemler yoluyla puanlanmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre; öğretmenlerin tutum ölçeği puanlarının yüksek olmasına karşın, gözlem puanlarının orta düzeyde olduğu belirlenmiştir. Öğrencilerin gözlem puanları ise düşük olarak bulunmuştur. Öğretmenlerin tutum puanları gözlem puanları arasındaki fark, öğretmenlerin tutumları ile davranışları arasındaki tutarsızlığı ortaya koyduğu şeklinde yorumlanmıştır.

Atasoy (1997), ilköğretim ikinci kademe öğretmen ve öğrencilerinin demokratik tutum ve davranışlara sahip olma düzeylerini inceleme amacıyla gerçekleştirdiği çalışmada; cinsiyet ve sosyo-ekonomik düzey açıdan bazı farklılıklar olduğunu belirlemiştir. Araştırma kapsamına 189 öğretmen, 292 öğrenci denek olarak alınmıştır. Öğretmen ve öğrencilere üç kısımdan oluşan demokratik tutum ve davranış ölçeği uygulanmıştır. Çalışma sonucunda; kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha demokratik tutum ve davranışa sahip oldukları, üst sosyo-ekonomik çevredeki okullarda okuyan öğrencilerin, alt sosyo-ekonomik çevredeki okullarda okuyan öğrencilere göre daha demokratik tutum ve davranışa sahip oldukları bulunmuştur.

Çamkerten (2001) okulöncesi eğitimde uygulanan program ve çocukların demokratik davranışları ile öğretmenlerin demokratik tutum ve davranışları arasındaki ilişkinin değerlendirilmesi üzerine çalışmıştır. 30 ilköğretim okulunda bulunan toplam 75 şube ve öğretmenden 50' si gözleme tabi tutulmuştur. Araştırma bulgularına göre, öğretim programlarının demokratik tutum ve davranış geliştirmede yetersiz kaldığı belirtilmiştir.

Sanata duyulan ilgi düzeyi ile demokratik tutum arasındaki ilişkiyi inceleyen Öztürk (1994), araştırmasında 333 fakülte öğrencisini denek olarak değerlendirmeye almıştır. Araştırma ilişkisel tarama modelinde düzenlemiştir. Veriler araştırmacı tarafından demokratik tutum ve sanata duyulan ilgi düzeyini ölçen iki ölçme aracının kullanılmasıyla

toplanmıştır. Elde edilen bulgulara göre, sanata duyulan ilgi düzeyi ile demokratik tutum arasında anlamlı bir ilişki olduğu ve bu ilişkinin pozitif yönde olduğu bulunmuştur.

Lise seviyesindeki yönetici, öğretmen ve öğrencilerin tutum ve davranışlarının demokratik uygulamalar açısından incelendiği “Orta Eğitimde Demokrasi Eğitimi” adlı çalışmada Büyükkaragöz (1990: 90-94), verileri toplamak amacıyla öğretmen ve öğrenciler için ayrı ayrı demokratik tutum ölçeği geliştirmiştir. Araştırmanın örneklemini 360 lise öğrencisi, 99 öğretmen ve 35 yönetici oluşturmuştur. Yapılan istatistiksel işlemler sonucunda özetle:

- Kadın ve erkek öğretmenlerin demokratik tutumları arasında fark bulunmamıştır.
- Kız ve erkek öğrenciler arasında, demokratik tutum ve davranışlar bakımından kızlar lehine önemli bir fark bulunmuştur.
- Öğretmenlerin tutum yönünden öğrencilerine nazaran demokratik olmalarına rağmen, davranış bakımından öğrencilerin daha demokratik olduğu görülmüştür.
- İl merkezlerinde öğrenim gören öğrenciler, ilçe merkezlerinde öğrenim gören öğrencilere göre daha demokratik davranışlar sergilemektedir.

Gömlüksiz (1993), kubaşık öğrenme yöntemi ile geleneksel öğrenme yönteminin demokratik tutumlar ve erişimi üzerindeki etkisini araştırmıştır. Araştırma 1991-1992 eğitim yılında Çukurova Üniversitesi Adana Eğitim Yüksekokulu 75 birinci sınıf öğrencisiyle yürütülmüştür. Araştırmanın modeli gereği, deney ve kontrol grupları belirlenerek, denel işlemler başlamadan önce ve denel işlemlerin bitiminde, ‘Sınıf Ortamına İlişkin Demokratik Tutum Ölçeği’ ve erişim testi uygulanmıştır. Araştırmacı, deney grubuna ‘Yeniden Uyarlanmış Birleştirme’ tekniği adı verilen kubaşık öğrenme tekniği kullanarak dokuz haftalık bir uygulamada bulunmuştur. Araştırma bulguları, kubaşık öğrenme yönteminin, gerek öğrenci başarısında, gerekse demokratik tutumlar açısından, geleneksel yöntemle göre daha etkili olduğunu ortaya koymuştur.

Çamkerten (2001)’ in de aktardığı gibi, Gözütok ve diğerleri (1999) tarafından “Vatandaşlık ve İnsan Hakları Projesi” adı altında yürütülen bir çalışma sonucunda ilköğretim 8. sınıf öğretim programında uygulanmak üzere etkili bir vatandaşlık eğitimi programı hazırlanmıştır. Proje kapsamında; öğrenci kitabı ve öğreticinin el kitabını hazırlamak, bu kitapları sınıflarında kullanacak 120 öğretmeni eğitmek ve değerlendirme

sonuçlarına göre öğrenci kitabını ve öğreticinin el kitabını geliştirmek amaçlanmıştır. Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Ders Kitabı (ve öğretmen el kitabı) Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu'nun 04.08.1998 gün ve 008378 sayılı kararı ile İlköğretim Kurumları 7. ve 8. sınıf öğrencileri için tavsiyesi uygun bulunmuştur. Kitabın içeriğinde şu başlıklara yer verilmiştir:

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, Sorumluluk, Adalet, Barış, Katılma, Çatışma-Uzlaşma, İşbirliği, Hukuk Kuralları, Aile Kavramı, Aile içi Demokrasi, Çocuğun Aile İçinde Korunması, Çocuğun İstismar ve İhmale Karşı Korunması, Anayasa, Yaşama Hakkı, Eğitim ve Çalışma Hakkı, Seçme ve Seçilme Hakkı, Tüketici Hakları ve Çocuk Hakları (http://...../yurttas_ogretmen.htm).

Üstündağ (1997) “Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Dersinin Öğretiminde Yaratıcı Dramanın Erişiyeye ve Derse Yönelik Öğrenci Tutumlarına Etkisi” başlıklı doktora tezinde; kontrol gruplu öntest-sontest desenine başvurmuştur. Araştırmaya 8. sınıf öğrencileri arasından seçilen 58 öğrenci denek olarak katılmıştır. Araştırmada veri toplamak amacıyla erişim testi ve derse yönelik tutum ölçeği kullanılmıştır. Öğretim, deney grubuna araştırmacı tarafından geliştirilen ve ünitenin işlenmesinde yaratıcı dramının kullanıldığı öğretim durumlarıyla, kontrol grubunda ise herhangi bir önleme başvurmada geleneksel yöntemle sürdürülmüştür. Araştırma bulgularından elde edilen sonuçlar şöyle özetlenmiştir:

- Yaratıcı dramının uygulandığı deney grubu ile geleneksel yöntemin uygulandığı kontrol grubunun erişim puanları arasında bilişsel alanın bilgi düzeyinde anlamlı bir fark bulunduğundan, yaratıcı dramayla öğretim daha etkili olmuştur.
- Grupların derse yönelik tutumları açısından, yaratıcı dramının uygulandığı deney grubunun son tutum puanları ile geleneksel yöntemin uygulandığı kontrol grubunun son tutum puanları ortalamaları arasında anlamlı bir fark bulunduğundan, yaratıcı dramayla öğretim öğrencilerin tutumları açısından etkili olmuştur.

Kaf (1999) “Hayat Bilgisi Dersinde Bazı Sosyal Becerilerin Kazandırılmasında Yaratıcı Drama Yönteminin Etkisini incelediği araştırmasında ilköğretim 3. sınıf düzeyinde 64 öğrenci ile yaptığı çalışma sonucunda yaratıcı drama yönteminin Hayat Bilgisi dersinde sosyal becerilerden selam verme ve paylaşma-işbirliği becerileri üzerinde olumlu katkılar sağladığı belirtilmiştir. Hayat bilgisi dersinde çevreyi koruma sosyal becerisinin

kazandırılmasında geleneksel yöntem ile yaratıcı drama yönteminin etkisi arasında etkili fark bulunmamıştır. Bu durum uygulama sırasında çevreyi koruma becerisine ilişkin sağlıklı veri toplanamamasıyla açıklanmıştır. Araştırmada yaratıcı drama ve geleneksel yöntemin uygulandığı deney ve kontrol gruplarındaki öğrencilerin sosyal beceri düzeylerini ölçmek için, araştırmacı tarafından hazırlanan ‘Sosyal Beceriler Gözlem Formu’ kullanılmıştır. Ayrıca öğrencilerin, kişisel özelliklerini öğrenmek amacıyla ‘Kişisel Bilgi Formu’ uygulanmıştır. Deney grubunda, öğretme durumları yaratıcı drama yöntemi esas alınarak planlanmış ve ünitenin tümünün öğretimi araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiştir. Çalışma, hedefler aracılığıyla haftada dört kez olmak üzere dört hafta sürdürülmüştür.

Kocayörük (2000), ilköğretim öğrencilerinin sosyal becerilerini geliştirmede, dramanın etkisini incelemek amacıyla yaptığı araştırmasını, 34 ilköğretim ikinci kademe öğrencisiyle yürütmüştür. Araştırmanın bulgularına göre, drama eğitim programının öğrencilerin sosyal becerilerini geliştirmede yardımcı olduğu görülmektedir. Drama eğitim programının uygulanmasında, deney grubunda bulunan öğrencilere, on gün boyunca her gün 1,5 saat süreyle sosyal becerilerine ilişkin yapılan drama oturumlarında dramatizasyon, yaratıcı drama, doğaçlama, prova yapma, geri bildirim, model alma tekniklerinden yararlanılmıştır. Araştırmada öğrencilere verilmek istenen sosyal beceriler; göz teması kurma, merhaba- iyi günler dileme, dinleme, konuşmayı başlatma, konuşmayı sürdürme, soru sorma, teşekkür etme, kendini tanıtmaya, başkalarını tanıtmaya, izin isteme, iltifat etme, gruba katılma, yardım isteme, özür dileme, ikna etme, iş bölümüne uyma, grup sorumluluğunu yerine getirme ve kendini ödüllendirme olarak sıralanmıştır. Uygulama sonucunda, öğrencilerin sosyal beceri düzeylerinde gelişme olduğu bulunmuştur.

Benlik kavramı, sosyal beceriler ve problem çözme davranışı üzerinde yaratıcı dramanın etkisinin araştırıldığı çalışmada; Freeman, Sullivan, Fulton (2003), 3. ve 4. sınıf düzeyinde 237 öğrenciyi deney ve kontrol grubu olarak seçmişlerdir. Deney grubundaki öğrenciler, 18 hafta boyunca, haftada bir gün yaratıcı drama etkinliklerine katılmıştır. Uygulama sonunda yapılan istatistiksel işlemlere göre; deney ve kontrol grupları arasında anlamlı bir farklılaşma oluşmadığı görülmüştür.

Johnson’ un (2002) çalışmasında, dramanın biliş üstü düşünmeyi güçlendirdiği ifade edilmiştir. Etkin öğrenme için, çocuğa kendi düşünsel süreci hakkında beceri kazandırabilen

aktivitelerin gelişimini desteklediği belirtilmiştir. Sonuç olarak, temel eğitimde 5-11 yaş grupları için düşünsel becerilerin geliştirilmesinde drama yöntemi önerilmiştir.

Orta öğretim öğrencilerinde; arkadaşlık, dinleme, atılganlık, çatışma çözümleme ve işbirliğine ilişkin yeterliliklerin geliştirilmesine yönelik 6 hafta boyunca yapılan sosyal beceri eğitiminde, orta 2 ve 3. sınıf öğrencileri haftada bir saat yapılandırılmış drama çalışmasına katılmışlardır. Ön test- son test sonuçları, öğrencilerin 8' inden 6' sında olumlu değişim olduğunu ve tüm öğrencilerin en az iki alanda olumlu gelişim sağladığını göstermiştir (Morgan, Pearson, 1994).

DuPont, (1992) yaratıcı drama yönteminin, okuma yeterliliğine etkisini incelemiştir. 51 tane 5. sınıf öğrencisiyle yürüttüğü çalışmada konular, 1. grupta yaratıcı drama uygulamalarıyla, 2. grupta aynı metinler geleneksel öğretim yoluyla, 3. grupta ise normal eğitim müfredatına göre izlenmiştir. Metropolitan Başarı Testi sonuçlarına göre, 1. gruptaki öğrencilerin okuma yeterlilikleri, diğer iki gruptaki öğrencilerinkine oranlı anlamlı düzeyde farklılaşmıştır.

Konuyla ilgili literatür ve sosyal yaşamdaki deneyimler, yaratıcı dramanın çocuklar üzerindeki olumlu etkisi ortaya koymaktadır. Yaratıcı dramanın, uzman uygulayıcıların sorumluluğunda yürütülmesi durumunda, sosyal açıdan yoksunluk içindeki çocuklarda ortaya çıkan olumlu gelişimler ile bunun öğrenme yaşantısına yansımalarının çok yönlü etkileri olduğu görülmektedir. Bu görüşü desteklemek amacıyla bir grup çocuk üzerinde bir çalışma gerçekleştirilmiştir. Tiyatrodan yararlanılarak ve yaratıcı drama tekniklerinin uygulanması yoluyla çocuklarda yaratıcılığın ve benlik algısının geliştiği, işbirliğine yatkınlık ve sorumluluk duygusunda olumlu kazanımlar ortaya çıktığı görülmüştür (Rowland, 2002).

Yaratıcı dramanın, 3. ve 4. sınıf öğrencilerinde benlik algısı ve sosyal beceri gelişimine etkisinin incelendiği çalışmada, 119' u 3. sınıf, 118' i 4. sınıf, toplam 237 öğrenci deney ve kontrol gruplarını oluşturmuştur. Haftada bir gün 40 dakikadan 18 hafta süren yaratıcı drama uygulamalarıyla yürütülen eğitimin başında ve sonunda "Öğrenci Benlik Algısı Ölçeği" ve "Sosyal Beceri Ölçeği" uygulanmıştır. Çalışma bulguları, yaratıcı dramanın, deney- kontrol grubu çocuklarının benlik algısı ve sosyal becerilerinde anlamlı

farklılaşma yaratmadığını koymuştur. Cinsiyet değişkeninin de hiçbir alt boyutta anlamlı farklılık yaratmadığı görülmüştür (Freeman, 2001).

Akın' ın 1993 yılında "Farklı Sosyo-Ekonomik Sistemlerdeki İlköğretim 3. Sınıf Öğrencilerinin Sosyalleşme Düzeylerine Yaratıcı Drama Eğitiminin Etkisi"ni araştırmıştır. Araştırmanın deney ve kontrol gruplarını alt sosyo- ekonomik düzeydeki okulda 39, üst sosyo- ekonomik düzeydeki okulda 31 öğrenci oluşturmuştur. Örneklem seçiminde cinsiyet, yaş gibi etmenler göz önüne alınmamıştır. Deney ve kontrol gruplarına ön test olarak sosyometri testi uygulanmıştır. Süre bitiminde her iki gruba tekrar sosyometri testi uygulanmıştır. Yaratıcı drama uygulamasına katılan öğrencilere on hafta süresince yaratıcı dramanın aşamaları olan ısınma, konsantrasyon, güven, gözlem, doğaçlamalar, rahatlamalar yoluyla kendini ifade edebilme, gruptaki diğer öğrencilerle iletişim kurabilme, etkileşime girebilme ve kendini kabul ettirmeleri amaçlanmıştır. Araştırmadaki yaratıcı drama süreci sonucunda deney grubundaki sosyalleşme düzeyinin artması gözle görülür bir farkla olmuştur. Gruptaki yalnız öğrencilerin yalnızlıktan kurtulup, kendilerini ifade etme cesaretini buldukları; öğrencilerin iletişiminin arttığı; etkileşim sağladıkları ve düşüncelerini kolaylıkla aktardıkları görülmüştür.

Okvuran (1993)' ın yaratıcı drama eğitiminin empatik beceri ve empatik eğilim düzeylerine etkisini incelediği araştırmasında Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi öğrencilerinden 35 kişilik bir örnekleme çalışmıştır. Deney grubuna yaşantısal olarak verilen yaratıcı drama çalışması, kontrol grubuna genel sanat eğitiminin gerekliliği içinde yaratıcı dramanın yeri konulu bir toplantı düzenlenmiştir. Yaratıcı drama eğitimi, haftada 2 saat olmak üzere 14 hafta uygulanmıştır. Yapılan istatistiksel işlemler sonucunda yaratıcı drama eğitimi alınan, deneklerin empatik beceri ve empatik eğilim düzeylerinde anlamlı bir değişiklik yaratmadığı görülmüştür.

Saab (1987) matematik öğretiminde yaratıcı drama yönteminin etkilerini inceleme amaçlı çalışmasında matematik dersi, deney grubunda yaratıcı drama yöntemi ile, kontrol grubunda ise test kitabı temelli olarak verilmiş ve yaratıcı dramanın matematikte kullanımının matematik başarı düzeylerinde bir artış yarattığı belirlenmiştir (akt. Koç, 1999).

Kamen (1991) doktora tezinde ilkokul fen bilgisi dersinde yaratıcı dramanın kullanımı konusunu ele almış ve sonuçların yaratıcı drama kullanımını desteklediğini bulmuştur.

Araştırmada hem öğrenci hem de öğretmenlerin yaratıcı dramının yararlarını belirttiği ve kavramların daha iyi anlaşılması ve fen bilgisi öğretiminde ilgi ve motivasyonu artmasında yaratıcı dramının etkili olduğu belirlenmiştir (akt. Koç, 1999).

Adıgüzel (1993) Oyun ve Yaratıcı Drama isimli yüksek lisans tezinde oyun, yaratıcı drama ve yaratıcı dramının öğretim yöntemi olarak kullanımına dair betimsel bir araştırma yapmıştır. Ayrıca yaratıcı dramının ülkemizde ve yabancı ülkelerdeki tarihçesini incelemiştir.

Türkiye’ de yaratıcı drama konusunda yapılan ilk deneysel araştırmalardan biri olan Üstündağ’ın (1988) çalışmasında, dramatisasyon ağırlıklı yöntemi kullanmanın takrir ağırlıklı yöntemle göre başarı üzerinde etkisinin olup olmadığı incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini 84 ilköğretim ikinci sınıf öğrencisi oluşturmuştur. 20 işgünü süren araştırmanın sonucuna göre; ilkokul ikinci sınıf Hayat Bilgisi dersi öğretiminde dramatisasyonun takrir yöntemine oranla öğrenci başarısı üzerinde daha etkili olduğu bulunmuştur.

Bayazıtöğlü (1996), ilköğretim ikinci sınıf hayat bilgisi dersinde eğitsel oyunlar ile programlandırılmış öğretimin geleneksel öğretime göre erişim düzeyi ve kalıcılığa etkisini araştırmıştır. Eğitsel oyunların kullanıldığı grup ile programlandırılmış öğretimin yapıldığı grubun öğretim planları araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Araştırmanın bulgularına göre; eğitsel oyunlarla ve programlandırılmış öğretim yapılan gruplarda geleneksel öğretim yapan gruplara oranla bilişsel alanın bilgi, kavrama, uygulama düzeylerinde ve bu düzeylerin kalıcılığını sağlamada anlamlı bir fark gözlenmiştir.

Koç (1999) yüksek lisans tezinde ilköğretim 4. sınıf düzeyinde Sosyal Bilgiler öğretiminde bir yöntem olarak yaratıcı dramının öğrenmeye etkisini incelemiştir. Ünitenin konularına göre yapılan ölçmelerde yaratıcı dramının bazı konularda etkili, bazı konularda ise geleneksel yöntemle arasında bir fark olmadığı görülmüştür. Araştırmada sonuç olarak yaratıcı dramının yöntem olarak etkili olduğu, uygun konuların seçilerek öğretimde kullanılmasının yararlı olacağı sonucuna varılmıştır.

Karabacak (1996)’ in 4. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde eğitsel oyunların öğrencilerin erişim düzeyine etkisini incelediği araştırma sonucuna göre; eğitsel oyunların kullanıldığı gruptaki öğrencilerin toplam erişim puanları ile, kullanılmayan grubun erişim puanları arasındaki

fark, eğitsel oyunların kullanıldığı grubun lehine bulunmuştur. Eğitsel oyunların kullanıldığı gruptaki öğrencilerin bilgi ve kavrama düzeyi erişiş puan ortalamaları ile kullanılmayan gruptaki erişiş puan ortalamaları arasındaki fark, eğitsel oyunların kullanıldığı grubun lehine bulunmuştur. Uygulama bir hafta (6 ders saati) sürmüş, deney grubunda hazırlanan eğitsel oyunlar uygulanmış, kontrol grubunda düz anlatım yöntemiyle konu işlenmiştir.

Pehlivan (1997) “Örnek Olay ve Oyun Yoluyla Öğretimin Sosyal Bilgiler Dersinde Öğrenme Düzeyine Etkisi” başlıklı araştırmasında ilköğretim 4. sınıf Sosyal Bilgiler dersi öğretiminde geleneksel öğretim yapan grup ile örnek olay ve oyun yoluyla öğretim yapan grupların öğrenci erişiş düzeyleri arasındaki farkı incelemiştir. Araştırmanın bulgularına göre; eğitsel oyunların kullanıldığı grup ile örnek olay yoluyla öğretim yapan grup ve geleneksel öğretim yapan grubun toplam erişiş, bilgi düzeyi erişiş ve kavrama düzeyi erişiş ortalamaları arasındaki fark eğitsel oyunların kullanıldığı grup lehine anlamlı bulunmuştur.

BÖLÜM II

YÖNTEM

Bu bölümde; araştırmanın modeli, evren ve örneklem seçimi, deney deseni, veri toplama araçları, verilerin toplanması, verilen çözümü ile ilgili bilgiler yer almaktadır.

2.1. Araştırma Modeli

Bu araştırmada, ilköğretim 4. sınıf Sosyal Bilgiler dersinde yaratıcı dramının bir yöntem olarak kullanımının demokratik tutumlara ve ders başarısına etkisini incelemeye yönelik deneysel bir desen kullanılmıştır. Çalışmada; uygulanan yaratıcı drama yöntemi bağımsız değişken, öğrencilerin demokratik tutumları ve ders başarıları bağımlı değişken olarak ele alınarak incelenmiştir. Deneme modellerinde “bağımsız değişkenlerdeki sistemli değişmelerin, bağımlı değişkeni nasıl etkiledikleri saptanmaya çalışılır.” (Karasar, 2000: 88)

Araştırmada öntest-sontest kontrol gruplu model kullanılmıştır. Bu modelin simgesel görünümü aşağıdaki gibidir.

G1	O1	X	O2
G2	O3		O4

G1: Yaratıcı drama yönteminin uygulandığı grup

G2: Geleneksel yöntemin uygulandığı grup

O1, O3: Ön ölçüm

O2, O4: Son ölçüm

X: Yaratıcı drama yöntemi

2.2. Evren ve örneklem

Bu araştırmanın örneklemini 2002-2003 Öğretim yılında İzmir ili Kiraz ilçesi Hüseyin Sarı İlköğretim Okulu 4. sınıf öğrencileri ile Atatürk İlköğretim Okulu 4. sınıf öğrencileri oluşturmuştur. Araştırmacının görev yaptığı Hüseyin Sarı İlköğretim Okulu'nun 4. sınıf öğrencileri deney grubu, yine aynı ilçede sosyo-demografik özellikler ve okulun yapısal özellikleri açısından çok yakın özellikler taşıdığı çalışma öncesi yapılan incelemelerle

saptanan Atatürk İlköğretim Okulu 4. sınıf öğrencileri ise kontrol grubu olarak seçilmişlerdir. Deney ve kontrol gruplarının iki farklı ilköğretim okulundan seçilmesinin bir başka gerekçesi ise her iki okulda 4. sınıfların tek şube olmasıdır. Grupların çok küçük ve benzer özellikler taşıyan çevreden gelmeleri ve taşınmalı eğitim görmeleri nedeniyle sosyo-ekonomik düzey, bilgi-beceri açısından denk oldukları varsayılmıştır. Grupları oluşturan öğrencilerin sosyo-demografik özelliklerini belirlemek ve uygun eşleştirmeler yapmak amacıyla ön-test öncesi okullarındaki “Kişisel Bilgi Dosyaları” incelenmiştir. Yapılan bu incelemeler sonucunda deney ve kontrol gruplarındaki öğrencilerin anne-baba eğitim düzeyi, ailenin ekonomik düzeyi, kardeş sayısı, anne-babanın mesleği ve cinsiyetleri açısından eşlenebilecek yeterlilikte olduğuna karar verilmiştir.

Uygulamanın yürütüldüğü bölgenin kırsal kesim özellikleri taşıması ve öğrencilerin taşınmalı eğitim yoluyla okula devam etmeleri nedeniyle uygulamaya katılan öğrencilerin devam durumlarında aksamalar olmuştur. Uygulama öncesi sınıflarda bulunan öğrencilerin tümüne ön-testler uygulanmış ancak her iki gruptaki öğrencilerden başarı ve tutum ölçeğinin ön ve son testine ilişkin uygulamaların her ikisine de katılmayan öğrenciler araştırma kapsamından çıkarılmıştır. Gruplarda okuma-yazma yetersizlikleri olan öğrenciler, etkinliklere dahil edilmiş fakat değerlendirmeye alınmamışlardır. Böylece çalışmanın örneklemini, uygulamaya eksiksiz katılan deney grubunda 10 kız, 10 erkek toplam 20 ve kontrol grubunda 10 kız, 10 erkek toplam 20 öğrenci oluşturmuştur.

2.3. Veri toplama araçları

Bu çalışmada veri toplama amacı ile iki tür ölçme aracı kullanılmıştır. Öğrencilerin uygulamadan önceki ve uygulama sonrasında bilgi düzeylerindeki farklılıkları belirlemek amacıyla geliştirilen “Bilgi Başarı Testi”, her iki gruptaki öğrencilerin demokratik tutumlarındaki değişimlerini belirlemek amacıyla geliştirilen “Demokratik Tutum Ölçeği”. Sözü edilen bu ölçme araçları araştırmacı tarafından geliştirilmiş, geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmıştır. Bu araçların oluşturulma aşamaları ile geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları aşağıda ayrıntılı olarak verilmiştir.

2.3.1. Demokratik Tutum Ölçeği

Ölçeğin amacı ilköğretim düzeyindeki öğrencilerin bazı temel demokratik tutumlar yönünden gelişimini ölçmektir.

Bu araştırmada kullanılan tutum ölçeği, tutumları ölçmede en yaygın olarak kullanılan likert tipi bir ölçektir (Tavşancıl, 2002:139). Bu ölçek 25 maddeden oluşmuş ve 3'lü likert tipindedir. Her bir madde için cevaplayıcının "Her zaman", "Ara sıra" ve "Hiçbir zaman" seçeneklerinden birini işaretlenmesi istenmiştir.

Olumlu maddeler, "Her zaman" seçeneğinden başlamak üzere 3'ten 1'e doğru, olumsuz maddeler ise "Her zaman" seçeneğinden başlamak üzere 1'den 3'e doğru puanlanmıştır. Ölçekten elde edilebilecek en düşük puan 25, en yüksek puan ise 75'tir.

Literatür incelemeleri sonucu çeşitli çalışmalarda demokratik tutumun belirleyicisi olarak ele alınan değerlerin çok farklı oldukları ve çeşitli biçimlerde tanımlandıkları görülmektedir. Bu çalışmada, çalışmanın amacına uygun olarak "Empatik tutum, kendini ifade becerisi, problem çözme- karar alma, işbirliği- yardımlaşma, kurallara uyma" ele alınıp işlenecek temel değerler olarak belirlenmiştir. İkinci aşamada, seçilmiş olan bu değerlerin birey tarafından kazanıma dönüştürülmesi için edinilmesi gereken davranışlar uzman görüşlerine de başvurularak belirlenmiştir. Çeşitli uzman görüşlerine bağlı olarak oluşturulan davranışlar ölçek maddelerine dönüştürülmüş, her bir değer için ölçek maddeleri ayrı ayrı oluşturulmuştur. Tanımlanan bu işlemlere ilişkin örnek bir cümle aşağıda sunulmaktadır.

Örnek:

Hedef: Empatik tutuma ilişkin davranışlar geliştirebilme

Hedef davranış: Farklı özellikteki arkadaşlarına karşı olumlu tavır sergileme

Ölçek cümlesi: Arkadaşım benden farklı özelliklere sahip olsa bile onunla iyi geçinmek isterim.

Böylece ön uygulama için oluşturulan "Demokratik Tutum Ölçeği", araştırmacı tarafından belirlenen 5 alt boyutta 37 maddeden oluşmuştur. Hazırlanan maddeler ve son

haliyle ölçek tekrar uzman görüşüne sunulurken uzmanlarca önerilen gerekli düzeltmeler yapılmıştır.

Hazırlanan “Demokratik Tutum Ölçeği” İzmir ili Konak merkez ilçede ve Kiraz ilçelerindeki dört ilköğretim okulundan toplam 243 4. sınıf öğrencisi üzerinde uygulanmış ve ölçeğin geçerlik ve güvenilirliğine ilişkin veriler toplanmıştır.

Ön uygulama sonucunda ölçek maddeleri İSTA bilgisayar programıyla analiz edilerek, 0.40’ın altı ve negatif yüklü, ölçme gücü düşük olan 12 madde (Madde No:1, 2, 8, 9, 10, 12, 22, 23, 26, 28, 31 ve 36) ölçekten çıkarılmış, ölçeğe 25 maddelik son hali verilmiştir.

Tablo 2. Demokratik Tutum Ölçeği Faktör Analizi Sonuçları (Son haliyle maddelerin döndürme öncesi ve sonrası yük değerleri)

Madde no*	Faktör Ortak Varyansı		Döndürme Sonrası Yük Değeri	
	1	2	Faktör 1	Faktör 2
18	.694		.728	
34	.685		.725	
14	.672		.700	
32	.672		.686	
37	.653		.682	
27	.614		.627	
19	.608		.618	
24	.593		.571	
21	.575		.567	
25	.565		.553	
13	.561		.532	
20	.541		.506	
35	.501		.468	
6	.493		.421	
7		.634		.654
4		.619		.640
29		.569		.588
5		.563		.586

3		.561		.569
17		.553		.552
15		.514		.543
30		.500		.531
16		.500		.501
11		.434		.423
33		.401		.397

* Madde numaraları ölçeğin orijinalindeki numaralara göre belirtilmiştir.

Açıklanan varyans

Toplam: %57.6

Faktör 1: %15.1

Faktör 2: %10.1

Tabloda görüldüğü gibi, faktör analizi sonuçlarına göre ölçeğin maddeleri iki temel faktörde toplanmaktadır. Analiz sonucu belirlenen faktörlerden birincisi ölçeğe ilişkin toplam varyansın %15.1'ini, ikinci faktör %10.1'ini açıklamaktadır. İki faktörün açıkladıkları madde toplam varyansları %40-73 arasında değişmektedir.

Faktör döndürme işlemi sonrasında, ölçeğin birinci faktörünün on dört maddeden (18, 34, 14, 32, 37, 27, 19, 24, 21, 25, 13, 20, 35 ve 6), ikinci faktörünün on bir maddeden (7, 4, 29, 5, 3, 17, 15, 30, 16, 11 ve 33) oluştuğu belirlenmiştir. Birinci faktörde yer alan maddelerin faktördeki yük değerleri 0.421-0.728 arasında, ikinci faktörde yer alan maddelerin faktördeki yük değerleri 0.397-0.654 arasında değişmektedir. Bu haliyle ölçeğin belirli yöndeki bir eğilimi tutarlı biçimde ölçebilecek bir nitelik taşıdığı düşünülmüştür.

Faktörlere maddelerin içerikleri dikkate alınarak isim verilmeye çalışılmıştır (Büyüköztürk, 2002). İlk faktörde toplanan maddeler; işbirliği, katılım, grup kararı, ortak karar verme vb. ile ilgili tutumları ölçücü nitelikte olduğundan birinci faktör “*Uzlaşma*”, ikinci faktörde yer alan maddeler; empati, kendini ifade, sır saklama vb. ile ilgili tutumları ağırlıklı olarak içerdiğinden ikinci faktöre “*Empatik Duyarlılık*” olarak tanımlanmıştır. Son haliyle bu çalışmada ön ve son test olarak uygulanan “*Demokratik Turum Ölçeği*” iki alt boyuttan ve 25 maddeden oluşan bir ölçektir.

Ölçeğin ve alt-ölçeklerin Kuder-Richardson (KR-20) ile hesaplanan Cronbach alpha güvenirlik katsayısı .82 ; “Uzlaşma” alt boyutunun güvenirliği .87, “Empatik Duyarlılık” alt boyutunun güvenirlik kat sayısı ise .77 olarak bulunmuştur.

2.3.2. Bilgi Başarı Testi

Araştırmada öğrencilerin “Aile, Okul ve Toplum Hayatımız” ünitesinde kazandırılması beklenen davranışları ne derece kazandıklarını sınamak amacıyla çoktan seçmeli “Bilgi Başarı Testi” geliştirilmiştir.

Milli Eğitim Bakanlığı Sosyal Bilgiler Dersi Programı’ndan ünite ile ilgili hedefler seçilerek belirtke tablosu hazırlanmıştır. Araştırmanın amacına uygun olan hedefler ve konunun içeriği dikkate alınarak test maddeleri oluşturulmuştur. Oluşturulmuş olan bilgi başarı testi 30 maddeliktir.

İzmir Konak merkez ilçe ile ve Kiraz ilçelerindeki 4 ilköğretim okulundan 185 4. sınıf öğrencisine ön uygulama yapılarak kapsam geçerliliğine ilişkin değerlendirmeler yapılmıştır. Öğrencilere uygulanan test sonucunda elde edilen veriler, bilgisayara aktarılarak İSTA bilgisayar programıyla analiz edilmiştir. Ölçme gücü düşük maddeler testten atıldığında testin son formu 22 sorudan oluşmuştur. Test maddelerinin seçilmesinde kullanılan madde güçlük dereceleri ve ayırıcılık indisleri aşağıdaki tabloda verilmektedir.

Tablo 3. Test Maddelerinin Güçlük Dereceleri ve Ayırıcılık Güçleri

Madde no	Güçlük Derecesi	Ayırıcılık Gücü
1	0.48	0.29
2	0.66	0.50
3	0.67	0.58
4	0.68	0.43
5	0.45	0.31
6	0.49	0.31
7	0.75	0.34
8	0.72	0.51

9	0.58	0.46
10	0.65	0.43
11	0.29	0.20
12	0.81	0.59
13	0.83	0.42
14	0.67	0.42
15	0.71	0.58
16	0.52	0.45
17	0.81	0.49
18	0.48	0.39
19	0.43	0.27
20	0.64	0.49
21	0.49	0.55
22	0.58	0.53

Bilgi başarı testinin Kuder Richardson KR-20 formülüyle hesaplanan Cronbach alpha güvenirliği .77 olarak bulunmuştur. Bilgi Başarı Testi Ek'te verilmektedir.

2.4. Uygulama

Uygulamada veri toplamak amacıyla kullanılacak ölçekler uzman görüşlerine de başvurularak araştırmacı tarafından geliştirilmiş, geçerlik ve güvenirliklerini saptamak için gerekli istatistiksel değerlendirmelerin yapılması için İzmir Konak merkez ilçe ile Kiraz ilçelerindeki onay alınan dört ilköğretim okulunda ön uygulamalar yürütülmüştür.

Araştırmacı tarafından çalışmanın yürütüleceği Kiraz ilçesindeki iki ilköğretim okulunda 4. sınıfta okuyan öğrencilerin kimlik bilgileri ve sosyo-demografik özellikleri "Öğrenci Kişisel Bilgi Dosya"larından incelenmiş ve grupların özelliklerin eşleştirilmesi için veriler toplanmıştır. Uygulamanın yapılacağı iki okulun yöneticileri ve ilgili öğretmenler çalışma konusunda bilgilendirilmiş, uygulama için onay ve destekleri alınmıştır.

Araştırmacı tarafından "Aile, Okul ve Toplum Hayatı" ünitesinde kullanılabilecek drama etkinlikleri uzman görüşlerine başvurularak hazırlanmıştır. Bu araştırmada uygulanan drama oturumlarının düzenlenmesinde drama eğitimi ile ilgili çeşitli kaynaklardan (Üstündağ

,2001; Harrison 1999; Yavuz 2002; Fulford, Hutchings, Ross, Schmitz 2001) yararlanılmıştır. Ayrıca araştırmacı; Çağdaş Drama Derneği'nin açtığı Yaratıcı Drama atölye çalışmalarında ve "Türkiye 4. ve 5. Drama Liderleri Buluşması ve Ulusal Drama Semineri"ndeki edindiği bilgi ve becerileri de drama etkinliklerinin geliştirilmesi sürecinde kullanmıştır.

Uygulama 2002-2003 Öğretim yılı güz döneminde Eylül ayında Kiraz Hüseyin Sarı İlköğretim Okulunda 20, Atatürk İlköğretim Okulunda 20, dördüncü sınıf öğrencisi üzerinde dört hafta (toplam 24 ders saati) gerçekleştirilmiştir.

Araştırmada deney ve kontrol gruplarını oluşturan öğrencilere "Aile, Okul ve Toplum Hayatı" ünitesi işlenmeden önce "Bilgi Başarı Testi" ve "Demokratik Tutum Ölçeği" verilmiştir.

Uygulama sürecince kontrol grubunda ilgili konuyu içeren derslerin planlanması araştırmacı ve sınıf öğretmeni ile birlikte hazırlanmış, çalışmalar birlikte yürütülmüştür. Araştırmacının çalışma saatleri nedeniyle izin alamaması nedeniyle kontrol grubunda dersler sınıf öğretmeni tarafından, geleneksel yöntemle düz anlatım ve soru-cevap tekniklerinden yararlanılarak işlenmiş, deney grubunda ise araştırmacı tarafından Yaratıcı Drama Yöntemi'ne göre düzenlenmiş öğretim durumlarından yararlanılarak aynı zaman dilimlerinde ve aynı sürelerle işlenmiştir.

Öğretme durumlarını dersin hedef ve hedef davranışları, dersin giriş, gelişme ve değerlendirme etkinlikleri oluşturmuştur. Bu etkinliklerde Yaratıcı Drama'nın çeşitli teknikleri kullanılmış, uygulama için gerekli materyaller araştırmacı tarafından sağlanmıştır.

Yaratıcı Drama uygulaması deney grubunda , 9 Eylül-4Ekim tarihleri arasında haftada 6 ders saati olmak üzere toplam 4 hafta (24 ders saati) sürmüştür. Ünitenin işlenmesi süresince Yaratıcı Drama'nın aşamaları olan ısınma, konsantrasyon, güven, doğaçlamalar ve rahatlama yoluyla öğrencilerin kendini ifade, empati, problem çözme, iletişim kurabilme, işbirliği, yardımlaşma, grup kararlarına saygılı olma ve uzlaşma becerileri kazanmalarını destekleyecek drama etkinlikleri uygulanmıştır.

Uygulamanın sonunda öğrencilere “Bilgi Başarı Testi” ve “Demokratik Tutum Ölçeği” tekrar uygulanmıştır.

2.5. Verilerin çözümlenmesi

Araştırmada toplanan verilerin istatistiksel çözümlenmesinde SPSS 10.0 paket programı kullanılmıştır. Deney ve kontrol gruplarının son test ön test puanları farkının ortalama ve standart sapmaları hesaplanmış, grupların puan ortalamaları arasındaki farkın test edilmesi için t testi kullanılmıştır.

Bütün veri çözümlenmelerinde manidarlık düzeyi .05 olarak alınmıştır.

BÖLÜM III

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde öncelikle uygulama öncesi deney ve kontrol gruplarındaki öğrencilerin Başarı testi ile Demokratik Tutum Ölçeği ve “Uzlaşma” alt ölçeği, “Empatik Duyarlılık” alt ölçeğine ilişkin puan ortalamaları ve ortalamalar arasındaki farklılığın anlamlılığını test etmeye ilişkin yapılan t testi ile ilgili istatistiklerin tabloları sırasıyla verilecektir. Deneysel desene göre uygulanan araştırmamızda, deney ve kontrol grupları arasında uygulama öncesi farklılığın olmaması önemlidir. Yapılan analizlerin temel gerekçesi bu durumun saptanmasıdır. Tablo 4, 5, 6 ve 7’ deki veriler araştırmanın ilk dört denencesi ile ilişkilidir.

3.1. Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin Başarı Testi Ön-test Puanlarına İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmanın birinci denencesi; “Yaratıcı Drama yönteminin uygulandığı deney grubu ile geleneksel öğretimin uygulandığı kontrol grubu öğrencilerinin ünite başlamadan önce yapılan Bilgi Başarı ön-testinden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir farklılık yoktur” olarak ifade edilmiştir.

Tablo 4. Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin Başarı Testi Ön-test Puanları

Grup	Denek sayısı	Aritmetik ortalama	Standart sapma	Sd	t değeri	Önem denetimi	
Bt öntest	1	20	2,55	,88	38	1,38	,173
	2	20	2,20	,69			

Tablo 4’ te görüldüğü gibi, deney grubunun ön test bilgi başarı testi puanları ortalaması 2,55, kontrol grubunun puan ortalamaları 2,20’ dir. Her iki grubun ön test bilgi başarı testi puanları arasındaki farkı karşılaştırmak amacıyla t testi yapılmıştır. Elde edilen verilere göre deney ve kontrol gruplarının ön test bilgi başarı testi puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır. Bu bulgu araştırmanın birinci denencesini doğrulamaktadır.

3.2. Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin “Demokratik Tutum Ölçeği” Ön-test Puanlarına İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmanın ikinci denencesine ilişkin bulgular Tablo 5’te gösterilmektedir.

Tablo 5. Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin “Demokratik Tutum Ölçeği” Ön-test Puanları

Grup	Denek sayısı	Aritmetik ortalama	Standart sapma	Sd	t değeri	Önem denetimi
Ön tutum 1	20	56,30	7,81	38	,04	,968
2	20	56,20	7,68			

Araştırmanın ikinci denencesine göre deney ve kontrol grubu öğrencilerinin demokratik tutumları arasında anlamlı fark olmadığı ifade edilmişti. Yukarıda, öğrencilerin “Demokratik Tutum Ölçeği” nden aldıkları puanların aritmetik ortalamaları, standart sapma, t ve p değerleri verilmiştir. Deney grubunun tutum ön-test puanları ortalaması ($X=56,30$) ile kontrol grubunun tutum ön-test puanları ortalaması ($X=56,20$) arasında anlamlı her hangi bir farklılaşma bulunmamaktadır. Yapılan incelemeye göre iki grubun aritmetik ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık yoktur. Öğrencilerin uygulama öncesinde demokratik tutumlarının benzer yönde olduğu söylenebilir.

3.3. Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin “Demokratik Tutum Ölçeği”-Uzlaşma Alt Ölçeği Ön-test Puanlarına İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmanın üçüncü denencesine göre deney ve kontrol grubu öğrencilerinin demokratik tutumlarının “Uzlaşma” boyutuna ilişkin yapılan ön-testten aldıkları puanlar arasında anlamlı fark yoktur.

**Tablo 6. Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin “Demokratik Tutum Ölçeği”-
Uzlaşma Alt Ölçeği Ön-test Puanları**

Grup	Denek sayısı	Aritmetik ortalama	Standart sapma	Sd	t değeri	Önem denetimi
Alt1 ön	1	20	31,90	5,95	38	,11 ,910
	2	20	31,70	5,17		

Araştırmanın üçüncü denencesi “Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin demokratik tutumlarının ‘Uzlaşma’ boyutunda anlamlı fark yoktur” olarak ifade edilmişti. Tablo 6’ya göre deney grubu öğrencilerinin tutum ölçeği uzlaşma boyutu ön-testinden aldıkları puanların aritmetik ortalaması 31, 90, kontrol grubununki ise 31, 70’ tir. İki grubun aritmetik ortalamaları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olmadığı söylenebilir. Bu sonuç araştırmanın üçüncü denencesini doğrulamaktadır.

3.4. Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin “Demokratik Tutum Ölçeği”- Empatik Duyarlılık Alt Ölçeği Öntest Puanlarına İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmanın dördüncü denencesine göre deney ve kontrol grubu öğrencilerinin demokratik tutumlarının “Empatik Duyarlılık” boyutuna ilişkin yapılan ön-testten aldıkları puanlar arasında anlamlı fark yoktur.

**Tablo 7. Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin “Demokratik Tutum Ölçeği”-
Empatik Duyarlılık Alt Ölçeği Öntest Puanları**

Grup	Denek sayısı	Aritmetik ortalama	Standart sapma	Sd	t değeri	Önem denetimi
Alt2 ön	1	20	24,40	5,24	38	,06 ,947
	2	20	24,50	4,05		

Araştırmanın dördüncü denencesine göre deney ve kontrol grubu öğrencilerinin demokratik tutumlarının “Empatik Duyarlılık” boyutunda anlamlı fark yoktur. Tablo 7’ye göre iki grubun öğrencilerinin tutum ölçeği empatik duyarlılık boyutu ön-testinden aldıkları

puanların aritmetik ortalamaları (Deney= 24,40 ve Kontrol=24,50) arasında fark istatistiksel olarak anlamlı değildir. Bu sonuç araştırmanın dördüncü denencesini doğrulamaktadır.

Tablo 4, 5, 6 ve 7’de sunulan bulgular genel olarak değerlendirildiğinde uygulama öncesinde deney ve kontrol gruplarının Başarı Testi ile Demokratik Tutum Ölçeği ve alt ölçeklerine ilişkin ortalama puanlar arasında görülen farklılıkların hiçbirinin istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmektedir. Bu veri grupların uygulama öncesi ilgili değişkenler açısından eşit niteliklere sahip olduğunu ortaya koymaktadır.

İzleyen bölümde uygulama sonrasında deney ve kontrol gruplarının Başarı Testi ile Demokratik Turum Ölçeği ve alt ölçeklerinden aldıkları puanlar ve puanlar arasındaki anlamlılığın tespitine ilişkin istatistiksel uygulamalara ilişkin tablolar sırasıyla verilecektir. Tablo 8, 9, 10 ve 11 sırasıyla araştırmanın 5., 6., 7. ve 8. denencesi ile ilişkilidir.

3.5. Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin Başarı Testi Son-test Puanlarına İlişkin Bulgular ve Yorum

Tablo 8. Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin Başarı Testi Son-test Puanları

Grup	Denek sayısı	Aritmetik ortalama	Standart sapma	Sd	t değeri	Önem denetimi
Bt sontest 1	20	15,25	4,64	38	1,50	,141
2	20	13,30	3,48			

Görüldüğü Tablo 8’ de deney ve kontrol grubu öğrencilerinin başarı testi son-testinden aldıkları puanların aritmetik ortalamaları verilmiştir. Araştırmanın beşinci denencesine göre Yaratıcı Drama yönteminin uygulandığı deney grubu ile geleneksel öğretimin uygulandığı kontrol grubu öğrencilerinin ünite bitiminde yapılan Bilgi Başarı sontestinden aldıkları puanlar arasında anlamlı bir farklılık vardır. Deney grubu öğrencilerinin son-test başarı testinden aldıkları puanların aritmetik ortalaması 15,25, kontrol grubu puan ortalamaları ise 13, 30’dur. İki grubun başarı son-testinden aldıkları puanların aritmetik ortalamaları arasında fark vardır, ancak istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır. Bu durumda drama yönteminin uygulandığı deney grubunda bilgi başarı düzeyi açısından daha belirgin düzeyde gelişme olmasına karşı, geleneksel öğretimle ders işlenmiş kontrol

grubundaki öğrencilerin de üniteyi iyi öğrendikleri, ünitenin hedeflerine ulaşıldığı gözlenmektedir.

3.6. Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin Demokratik Tutum Ölçeği Son-test Puanlarına İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmanın altıncı denencesine ilişkin bulgular Tablo 9’da gösterilmektedir.

Tablo 9. Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin Demokratik Tutum Ölçeği Son-test Puanları

Grup	Denek sayısı	Aritmetik ortalama	Standart sapma	Sd	t değeri	Önem denetimi
Son tutum 1	20	58,00	6,18	38	2,01	,051
2	20	54,05	6,23			

Araştırmanın altıncı denencesi “Yaratıcı Drama yönteminin uygulandığı deney grubu ile geleneksel öğretimin uygulandığı kontrol grubu öğrencilerinin Demokratik Tutum Ölçeği’ne ilişkin son-testten aldıkları puanlar arasında anlamlı bir farklılık vardır” olarak ifade edilmiştir.

Tablo 9’ da görüldüğü gibi iki grubun ortalamaları arasında deney grubu lehine bir farklılık bulunmaktadır (deney O= 58,00, kontrol O= 54,05) ancak deney ve kontrol grubu öğrencilerinin Demokratik Tutum Ölçeğinden aldıkları son-test puanların aritmetik ortalamaları arasındaki bu farklılaşma istatistiksel açıdan anlamlı değildir.

3.7. Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin “Demokratik Tutum Ölçeği”- Uzlaşma Alt Ölçeği Son-test Puanlarına İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmanın yedinci denencesi “Yaratıcı Drama yönteminin uygulandığı deney grubu ile geleneksel öğretimin uygulandığı kontrol grubu öğrencilerinin Demokratik Tutum Ölçeği’nin ‘Uzlaşma’ boyutuna ilişkin son-testten aldıkları puanlar arasında anlamlı bir farklılık vardır” olarak ifade edilmiştir. Aşağıdaki tabloda bu denenceye ilişkin bulgular verilmektedir.

**Tablo 10. Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin “Demokratik Tutum Ölçeği”-
Uzlaşma Alt Ölçeği Son-test Puanları**

Grup	Denek sayısı	Aritmetik ortalama	Standart sapma	Sd	t değeri	Önem denetimi
Alt1 son 1	20	32,75	5,21	38	2,41	,021
2	20	28,50	5,90			

* $p < .05$ anlamlıdır.

Tablo 10’ da görüldüğü gibi deney grubu öğrencilerinin son-test tutum ölçeğinin Uzlaşma alt ölçeğinden aldıkları puanların aritmetik ortalamaları 32,75; kontrol grubu öğrencilerinininki ise 28,50’dir. Bu fark istatistiksel olarak deney grubu lehine anlamlıdır. Yaratıcı Drama yönteminin deney grubu öğrencileri üzerinde, geleneksel yöntem uygulanan kontrol grubuna göre Uzlaşma alt ölçeğinde ifade edilen tutumlar açısından anlamlı bir farklılık yarattığı görülmektedir.

3.8. Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin “Demokratik Tutum Ölçeği- Empatik Duyarlılık Alt Ölçeği Son-test Puanlarına İlişkin Bulgular ve Yorum

Araştırmanın sekizinci denencesi “Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin demokratik tutumlarının “Empatik Duyarlılık” boyutunda anlamlı fark vardır” olarak ifade edilmiştir.

**Tablo 11. Deney ve Kontrol Grubu Öğrencilerinin “Demokratik Tutum Ölçeği-
Empatik Duyarlılık Alt Ölçeği Son-test Puanları**

Grup	Denek sayısı	Aritmetik ortalama	Standart sapma	Sd	t değeri	Önem denetimi
Alt2 son 1	20	25,25	4,41	38	,25	,804
2	20	25,55	3,06			

Tablo 11'e göre deney grubu öğrencilerinin puan ortalamaları 25,25, kontrol grubu öğrencilerinin puan ortalamaları 25,55'tir. Puanların birbirine oldukça yakın olduğu gözlemlenmiş ve iki grubun puanları arasında istatistiksel açıdan anlamda bir farklılık bulunmamıştır. Bu bulgu, Okvuran (1993)'in bulgularıyla benzerlik göstermektedir. Okvuran (1993)'in çalışmasında; yaratıcı drama eğitimi almanın, deneklerin empatik beceri ve empatik eğilim düzeylerinde anlamlı bir değişiklik yaratmadığı görülmüştür.

BÖLÜM IV

SONUÇ, YARGI VE ÖNERİLER

Bu bölümde araştırmanın bulguları doğrultusunda elde edilen sonuçlara ve geliştirilen önerilere yer verilmiştir.

4.1. Sonuçlar

Araştırmanın bulguları doğrultusunda yapılan değerlendirme sonucunda aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

1. Sosyal Bilgiler dersi “Aile, Okul ve Toplum Hayatı” ünitesinde Yaratıcı Drama yönteminin uygulandığı deney grubu ile, geleneksel öğretimin yapıldığı kontrol grubu öğrencilerinin bilgi başarıları açısından anlamlı farklılık bulunmamıştır.

Bu durumda geleneksel öğretimin uygulandığı kontrol grubunda da ünitenin hedeflerine ulaşıldığı söylenebilmektedir. Bu da öğrencilerin geleneksel yöntemle ders işlenmesine alışkın olmaları ve öğrenilenlerin sıkça tekrar edilerek ezberlenmesine bağlanabilir. Ünitenin süresinin kısa olması ve kolay olmasının araştırma sonuçlarını etkilediğini düşündürmektedir. Ayrıca sınıfların kalabalık olması, Yaratıcı Drama yönteminin bağımsız bir mekanda uygulanamamasının, dar ve elverişsiz sınıf ortamında beton bir zeminde uygulanmasının getirdiği olumsuzluklar araştırmanın sonuçlarını da etkilemiştir. Bir başka boyut öğrencilerle ilgilidir. Araştırmanın uygulandığı bölgenin alt sosyo-ekonomik yapıya sahip olması, öğrencilerin kendini ifade etmelerindeki yetersizlikleri, insanlar arası ilişkilere bakış açılarının dar ve kalıplaşmış olması, farklı ve yeni yaşantılar karşısında alternatif üretememeleri, doğaçlama çalışmalarında utangaç, çekingen bir tavır sergilemelerine neden olmuştur. Önder (2000)'in belirttiği gibi çocuğun drama etkinliklerine katılabilmesi için taklit etme, dikkati yoğunlaştırma, bellek, zihinde canlandırma, hareketlerle simgeleştirme, nesnelere simgeleştirme, sözel etkileşim, yönerge alma gibi gerekli bilişsel süreçler ve becerilerin olması etkinliklerin hedefe ulaşmasına olumlu katkılar sağlayabilmektedir. Deney grubundaki öğrencilerin Yaratıcı Drama yöntemiyle ilk defa çalışıyor olmaları, dersi bir oyun gibi görmelerine yol açmış, sürenin tek

bir dersle sınırlı olması ise uygulamanın pekişmesini engellemiştir. Belirtilen bu etkenlerin iki grup arasında başarı düzeyi açısından anlamlı bir farklılığın olmamasının temel gerekçelerini oluşturduğu düşünülmektedir.

2. Deney ve kontrol grubu öğrencilerinin Demokratik Tutum ölçeğinden aldıkları son-test puanların aritmetik ortalamaları arasındaki farklılaşma istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır. Bu bulgunun temel nedeninin, birkaç etmene bağlı olduğu düşünülmektedir. Öncelikle demokratik tutumun bileşenleri olan çeşitli inanış, duygu ve bunların sonucu olan eylem biçimleri bireyin içinde sosyalleşmesini sürdürdüğü toplumun bir ürünüdür ve sosyalleşme süreci içinde aşamalı olarak biçimlenir. Bu açıdan değerlendirildiğinde; bu çalışmanın konusunu oluşturan demokratik tutumların geliştirilmesinde 4 hafta (24 ders saati) süresince uygulanan drama oturumlarının iki grup arasında beklenen yönde bir farklılaşmaya yol açmamasının sürenin yetersizliği ile ilişkili olduğu düşünülmektedir. Bundan sonra alanda benzer amaçlarla yürütülecek çalışmaların, uygulama süresini belirleme konusuna daha dikkatle yaklaşmaları önerilir. İki grup arasında “Demokratik Tutum ölçeği toplam puanlarına bağlı anlamlı bir farklılaşmanın olmamasının diğer bir nedeni, uygulamanın yapıldığı grubun özellikleri ile ilişkili olduğu düşünülmektedir. Kırsal ve kapalı bir bölgede, geleneksel çocuk yetiştirme tutumlarına göre yetiştirilmiş çocuklara drama yöntemine dayalı olarak uygulanan etkinlikler önceleri farklı görünmüş ve oyun şeklinde algılanmıştır. Çocukların bu etkinliklere alışmaları için gereken zamanın kısalığı dikkate alındığında örneklemin özelliklerinin de bu sonucun alınmasında belirli ölçüde etkili olduğuna inanılmaktadır. Bu açıdan değerlendirildiğinde, ileride yürütülecek çalışmalarda, örnekleme oluşturan bireylerin özelliklerinin yine uygulamanın düzenlenmesi ve uygulanması ile ilgili planlamalarda dikkate alınması önemli görülmektedir. Bu nedenle, özellikle uygulama süresinin daha uzun planlanması ve örneklemin özelliklerinin dikkate ele alınması durumlarında elde edilebilecek sonuçların drama yönteminin etkililiğini destekleyici yönde olabileceğine inanılmaktadır.

3. Araştırmanın yedinci denencesi “Yaratıcı Drama yönteminin uygulandığı deney grubu ile geleneksel öğretimin uygulandığı kontrol grubu öğrencilerinin Demokratik Tutum Ölçeği’nin ‘Uzlaşma’ boyutuna ilişkin son-testten aldıkları puanlar arasında anlamlı bir farklılık vardır” olarak ifade edilmişti. Tablo 10’ da görüldüğü gibi deney grubu öğrencilerinin son-test tutum ölçeğinin Uzlaşma alt ölçeğinden aldıkları puanların aritmetik ortalamaları 32, 75; kontrol grubu öğrencilerinininki ise 28, 50’dir. Bu fark istatistiksel olarak

deney grubu lehine anlamlıdır. Yaratıcı Drama yönteminin demokratik tutumların uzlaşma boyutunda geleneksel yönetime göre etkili olduğu söylenebilir.

4. Araştırmanın sekizinci denemesine göre Yaratıcı Drama yönteminin uygulandığı deney grubu ile geleneksel öğretimin uygulandığı kontrol grubu öğrencilerinin Demokratik Tutum Ölçeği'nin 'Empatik Duyarlılık' boyutuna ilişkin son-testten aldıkları puanlar arasında anlamlı bir farklılık vardır.

Tablo 11' e göre deney ve kontrol grubu öğrencilerinin aldıkları puanların aritmetik ortalamalarının birbirine oldukça yakın olduğu gözlemlenmiş ancak iki grubun puanları arasında istatistiksel açıdan anlamda bir farklılık bulunmamıştır. Benzer bir bulgu, Okvuran (1993)'ın yaratıcı drama yoluyla empatik beceri ve empatik eğilim düzeylerinin artırılmasının amaçlandığı çalışmasında yer almaktadır. Bu çalışmada yaratıcı drama eğitimi almanın, deneklerin empatik beceri ve empatik eğilim düzeylerinde anlamlı bir değişiklik yaratmaması; yaratıcı drama sürecinde, grup üyelerinin duygusal sorunları üzerinde yoğunlaşmamasına ve yaratıcı dramanın etkilerinin hemen fark edilmemesine bağlanmıştır.

Yaratıcı drama yönteminin, grup üyelerinin birbirleri ile etkileşimleri ve rol değişimi sırasındaki yaşantılarının empatik duyarlılık düzeyinde olumlu değişiklikler sağladığına inanılmaktadır.

Araştırmacının gözlemlendiği öğrenci tepkilerinden, drama yönteminin uygulanmasından sonraki süreçte öğrencilerin gerek çeşitli problem durumlarını uzlaşarak çözümlenme, gerekse, kişiler arası ilişkilerde diğerinin duygularının farkına varmaya ilişkin tepkilerinde belirli yönde bir farklılaşma olduğu görülmektedir. Ancak gözlemlenen bu tepkilerin istatistiksel açıdan anlamlılık düzeyleri ele alınmamıştır. Alanda bundan sonra yürütülecek çalışmalarda, uygulamaya katılan bireylerin çeşitli durumlarda gösterdikleri tepkilerin daha ayrıntılı gözlenmesi ve kayıt edilmesi ve /veya bu çalışmada yapılabilecek biçimde çeşitli senaryolara tepkide bulunmalarının istenmesinin değişim yönünün ve biçiminin anlaşılmasında önemli olduğu düşünülmektedir. Bu açıdan çalışmalarda nicel verilerin yanı sıra nitel bazı verilerinde mutlaka derlenmesi ve değerlendirilmesi gerekmektedir.

4.2. Öneriler

Araştırmadan elde edilen bulgular ve sonuçlar doğrultusunda aşağıdaki öneriler getirilmiştir.

1. Yapılacak çalışmaların daha uzun süreli drama uygulamalarını içermesi ve planlama sürecinde örneklemin niteliklerinin dikkate alınması önerilmektedir.
2. Drama yönteminin, demokratik değer ve becerilerin geliştirilmesi yönünde değişik evren ve örneklerde çeşitli çalışmalarda kullanılması literatüre katkı sağlayacaktır.
3. Demokratik tutumların olumlu yönde geliştirilmesine yönelik çalışmaların tek bir derste ve tek bir ünite kapsamında değil, tüm derslerde uygulanması önerilmektedir.
4. Okullarda ders dışı etkinliklerin, okul çağı çocuğunun demokratik tutum, empatik duyarlılık, uzlaşma becerilerinin hangi tür düzenlemelerle geliştirilebileceğinin araştırılması literatüre katkı sağlayacaktır.
5. Drama ve demokrasi eğitimi hakkında öğretmenlere hizmet içi seminerleri düzenlenerek, öğretmenlerin bu alandaki bilgilerinin artırılması önerilmektedir.

KAYNAKÇA

Adıgüzel, H. Ömer (1993). **Oyun ve Yaratıcı Drama İlişkisi**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.

Adıgüzel, H. Ömer (2002). "Eğitimde Yeni Bir Yöntem ve Disiplin: Yaratıcı Drama", (ed.) Adıgüzel, Ö., **Yaratıcı Drama**, Ankara: Naturel Kitap Yayıncılık, [158- 179].

Akın, Meryem (1993). **Farklı Sosyo-Ekonomik Düzeylerdeki (SED) İlkokul Üçüncü Sınıf Öğrencilerinin Sosyalleşme Düzeylerine Yaratıcı Drama Eğitiminin Etkisi**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.

Aslan, Naci (1999) "Türkiye 1. Drama Liderleri Buluşmasına Merhaba", Oluşum Tiyatrosu ve Drama Atölyesi Yayınları, [11-16].

Ataman, Ayşegül (1993). "Eğitim Sürecinde Yaratıcılık", Türk Eğitim Derneği Yayınları, **Yaratıcılık ve Eğitim**, Ankara, [105-129].

Atasoy, Ali. (1997). **İlköğretim İkinci Kademedeki Demokrasi Eğitimi ve İlköğretim İkinci Kademe Öğretmen ve Öğrencilerin Demokratik Tutum ve Davranışlarının Karşılaştırılmalı Olarak İncelenmesi**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.

Barth, James L.; Demirtaş, A. (1997). **İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretimi**, Ankara: YÖK

Bayazıtöğlü, Ethem Nazif (1996). **İlköğretim İkinci Sınıf Hayat Bilgisi Dersinde Eğitsel Oyunlar, Erişi ve Kalıcılık**, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Binbaşıoğlu, Cavit (2000). **Okulda Ders Dışı Etkinlikler**, İstanbul: Milli Eğitim Yayınevi.

Büyükkaragöz, Savaş (1990). **Demokrasi Eğitimi**, Türk Demokrasi Vakfı Yayınları, Ankara.

Büyükkaragöz, Savaş (1994). "Demokrasi eğitimi ve Okul", **Demokrasi Gündemi**, Sayı:19 1994. [25-28].

Büyükkaragöz, Savaş (1995). **Yükseköğretim Programları ve Demokratik Tutumlar**, Türk Demokrasi Vakfı Yayınları, Ankara.

Büyüköztürk, Şener (2002). **Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı**, Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Çamkerten, Funda (2001). **Okul Öncesi Eğitimde Uygulanan Program ve Çocukların Demokratik Davranışları ile Öğretmenlerin Demokratik Tutum ve Davranışları Arasındaki İlişkinin Değerlendirilmesi**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.

Çetin, Filiz; Bilbay Ashıhan Pala; Kaymak, Deniz Albayrak (2001). **Araştırmadan Uygulamaya Çocuklarda Sosyal Beceriler**, İstanbul: Epsilon Yayıncılık.

Çiğdemöğlu, Göksel (1999). "Okulöncesi Yaş Grubu Çocuklarıyla Yapılan Yaratıcı Drama Çalışmalarında Oyun", Türkiye 1. Drama Liderleri Buluşması, [24-29].

Dağı, D., İhsan; Polat, Necati (1999). **Demokrasi ve İnsan Hakları El Kitabı**, Türk Demokrasi Vakfı Yayınları, Ankara.

Demokratik Eğitim Kurultayı, (1998). Eğitim-Sen Yayınları, Ankara: Volkan Matbaası

Doğanay, Ahmet (2002). "Yaratıcı Öğrenme", (ed. Şimşek, Ali), Eğitim-Sen Yayınları, Ankara, [171-210].

Dönmezer, İbrahim (1996). **Eğitim Psikolojisi**, İzmir: Can Ofset.

DuPont, Sherry (1992). "The Effects of Creative Drama as an Instructional Strategy to Enhance the Reading Comprehension Skills of Fifth-Grade Remedial Readers", **Reading Research & Instruction**, Vol 31 (3), [41-52].

Freeman, G. (2001). "Effects of Creative Drama Activities on Third and Fourth Grade Children", **Dissertation Abstracts International Section A: Humanities & Social Science**, Vol 61 (9-A), 3470.

Freeman, G.; Sullivan, K.; Fulton, C. (2003). "Effects of Creative Drama on Self-Concept, Social Skills and Problem Behavior", **Journal of Education Research**, Vol 96 (3), [131-138].

Fulford, J.; Hutchings, M.; Ross, A.; Schmitz H. (2001). **İlköğretimde Drama**, çev. Küçükahmet, L.; Borçbakan, H.; Karamanoğlu, S. S., Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Gömlüksiz, Müfit (1993). **Kubaşık Öğrenme Yöntemi İle Geleneksel Yöntemin Demokratik Tutumlar ve Erişiyeye Etkisi**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.

Gönen, Mübeccel (1999). "Çocuk Eğitiminde Drama Yönteminin Kullanılması", Türkiye 1. Drama Liderleri Buluşması, [34-40].

Gönen, Mübeccel; Dalkılıç, Uyar Nursel (2002). **Çocuk Eğitiminde Drama**, İstanbul: Epsilon Yayıncılık, 4. Baskı.

Gönen, Mübeccel; Süer, Hayriye (1997). **Yaratıcı Drama**, Milli Eğitim Bakanlığı Kız Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü, Ankara.

Gözütok, Dilek (1995). **Öğretmenlerin Demokratik Tutumları**, Türk Demokrasi Vakfı Yayınları, Ankara: Ekin Matbaacılık.

Güçlüol, Kemal (1989). **Demokrasi İçin Eğitim**, Türk Eğitim Derneği Yayınları, Ankara,

Gündem, Suat (1995). "Sosyal Bilgiler Öğretimine Genel Bir Bakış", **İlköğretim Okullarında Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Sorunları**, Türk Eğitim Derneği Yayınları, Ankara, [21-46].

Güneysu, Sibel (2002). "Eğitimde Drama", **Yaratıcı Drama**, (ed.) Adıgüzel, Ö., Ankara: Naturel Kitap Yayıncılık, [95- 101].

Gürkaynak, Mehmet (1989). "Demokrasi Eğitiminde Boyutlar ve Sorunlar", ed. Oğuzkan, Ferhan, **Demokrasi İçin Eğitim**, Ankara: Türk Eğitim Derneği Yayınları, [55-67].

Gürşimşek, Işık (2004). "Yeni Bin Yılım Eşiğinde Çocukluk İdeolojisi ve Eğitimin Değişen Yüzü", İnsan Bilimleri ve Felsefe: Değişen Dünyada İnsan ve Sorunları Sempozyumu, Maltepe Üniversitesi, İstanbul.

Harrison, Lorraine S. (1999). **Key Stage Two Schttish Levels C-E Drama**.

Heathcote, Doroty; Wagner, Betty (1990). **Drama as a Learning Medium**, Stanley Thornes, Publishers Ltd., 6 ed.

Johnson, Colleen (2002). "Drama and Metacognition", **Early Child Develepment&Care**, Vol 172 (6), [595-602].

Kaf, Filiz (1999). **Hayat Bilgisi Dersinde Bazı Sosyal Becerilerin Kazandırılmasında Yaratıcı Drama Yönteminin Etkisi**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.

Kalaycıoğlu, Ersin. (1996). "Bir Siyasal Yönetim Biçimi Olarak Demokrasi", Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği Yayınları: 11, **Çağdaş Toplum Değerleri**, İstanbul, [131-161].

Karabacak, Nermin. (1996). **Sosyal Bilgiler Dersinde Eğitsel Oyunların Öğrencilerin Erişi Düzeyine Etkisi**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Karadağ, Nesrin (2001) **Eğitimde Entegre Sistem ve Proje Bazlı Eğitim**, Türkiye 2. Drama Liderleri Buluşması ve Ulusal Drama Semineri, Ankara:Fersa Matbaası, [105-108]

Karakütük, Kasım (2001). **Demokratik Laik Eğitim**, Ankara: Anı Yayıncılık

Karasar, Niyazi (2000). Bilimsel Araştırma Yöntemi, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım, 10. Baskı.

Kepenekçi, Yasemin Karaman (2003). "Demokratik eğitim ve demokratik değerler", **Eğitim Araştırmaları**, 11, [44-53].

Kıncal, R.Y.; Işık, H. (2003). "Demokratik eğitim ve demokratik değerler", **Eğitim Araştırmaları**, 11, [54-59].

Kocayörük, Y. Ayşe (2000). **İlköğretim Öğrencilerinin Sosyal Becerilerini Geliştirmede Dramanın Etkisi**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.

Koç, Filiz (1999). **Yaratıcı Dramanın Öğrenmeye Etkisi Sosyal Bilgiler Öğretiminde Bir Yöntem Olarak**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.

Kuzgun, Yıldız (2002). "Eğitimde Kendini Gerçekleştirme", (ed. Şimşek, Ali), Eğitim-Sen Yayınları, Ankara, [1-25].

Maboçoğlu, Mehmet (2000). "Demokrasi Eğitimine Uygun Öğretmen Nasıl Olmalıdır?", **Eğitim ve Bilim**, Cilt 25, Sayı 115, [35-38].

McCaslin, Nellie (1990). **Creative Drama in the Classroom**, California: Longman 5th. Ed.

McGregor, L.; Tate, M.; Robinson, K. (1977). **Learning Through Drama**, Heinemann Educational Books.

MEB (1981). **4. Milli Eğitim Şurası (1949) Çalışma Programı, Komisyon Raporları**, Milli Eğitim Basımevi: Ankara

MEB (1997). **İlköğretim Okulu Programı**, Ankara, 4. Basım.

MEB (2000a). **İlköğretim Okulu Birleştirilmiş Sınıflar Fen Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi Kılavuz Kitabı**, Ankara.

MEB (2000b). **İlköğretim Okulu Ders Programları 4. Sınıf**, İstanbul.

Mollaoğlu, B.; Jülide, Raif B. Kamil (1999). **Demokrasi ve İnsan Hakları Eğitimi Projesi İlk Uygulama Raporu**, Ankara: TDV.

Morgan, Vicky; Pearson, Simon (1994). "Social Skills Training in a Junior School Setting", **AEP (Association of Educational Psychologists)**, Vol 10 (2), [99-103].

Nutku, Özdemir (1998). **Oyun, Çocuk, Tiyatro**, İstanbul: Özgür Yayınları.

Oğuzkan, F. (1989). "Demokrasi Eğitiminde Öneriler", Türk Eğitim Derneği XIII. Eğitim Toplantısı, Türk Eğitim Derneği Bilim Dizisi: 13, Ankara, [144-148].

Oğuzkan, F. (1993). **Eğitim Terimleri Sözlüğü**, Ankara.

Okvuran, Ayşe (1993). **Yaratıcı Drama Eğitiminin Empatik Beceri ve Empatik Eğilim Düzeylerine Etkisi**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.

Okvuran, Ayşe (2002). "Yaratıcı Dramanın Kullanılabileceği Alanlar", **Yaratıcı Drama**, (ed.) Adıgüzel, Ö., Ankara: Naturel Kitap Yayıncılık, [156- 158].

Ömeroğlu, Esra; Dere, Hale (2002). **İnceleme Gezilerinde Dramanın Kullanılması**, Türkiye 3. Drama Liderleri Buluşması ve Ulusal Drama Semineri-2001, Ankara, [33-38]

Önder, Alev (2000). **Yaşayarak Öğrenme İçin Eğitici Drama**, İstanbul: Epsilon Yayıncılık, 2.Baskı

Özdemir, Emin (1965). **Uygulamalı Dramatizasyon**, Öğretmeni İşbaşında Yetiştirme Bürosu Yayınları, Sayı: 16, Ankara.

Öztürk, Ruken (1994). **Sanata Duyulan İlgisi Düzeyi ile Demokratik Tutum Arasındaki İlişki**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.

Pehlivan, Hülya (1997). **Örnek Olay ve Oyun Yoluyla Öğretimin Sosyal Bilgiler Dersinde Öğrenme Düzeyine Etkisi**, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Razon, Norma (1990). “**Yaratıcılığı Geliştirici Oyunla Eğitim**”, Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği Yayınları 1, İstanbul, [213-223].

Rowland, Grace Edna (2002). “Every Child Needs Self-Esteem: Creative Drama Builds Self-Confidence Through Self-Expression”, **Dissertation Abstracts International Section A: Humanities & Social Science**, Vol 63 (1-A), 30.

Saban, Ahmet (2000). “Okulda Demokratik Sınıf Yönetimi”, **Eğitim ve Bilim**, 25, 115, Ankara, [22-27].

SAĞLAM, Tülin (1997). **Eğitimde Drama**, Türk-Alman Kültür İşleri Kurulu Yayın Dizisi, Ankara, 12, [33-35]

San, İnci (2002a). “Eğitimde Yaratıcı Drama”, **Yaratıcı Drama**, (ed.) Adıgüzel, Ö., Ankara: Naturel Kitap Yayıncılık, [57- 70].

San, İnci (2002b). “Yaratıcı Drama-Eğitimsel Boyutları”, **Yaratıcı Drama**, (ed.) Adıgüzel, Ö., Ankara: Naturel Kitap Yayıncılık, [81- 91].

San, İnci (2002c). “Eğitim ve Öğretimde Yaşayarak Öğrenme Yöntemi ve Estetik Bir Süreç Olarak Yaratıcı Drama”, **Yaratıcı Drama**, (ed.) Adıgüzel, Ö., Ankara: Naturel Kitap Yayıncılık, [70- 80].

Savaş, Behsat; Ünüvar, Perihan (1999). “Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi”, **İlköğretimde Etkili Öğretme ve Öğrenme Öğretmen El Kitabı**, Modül: 8, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Burdur.

Sayın, Şara (1990). “Çağdaş Eğitimde Amaç ve Yöntem”, Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği Yayınları, **Yaratıcı Toplum Yolunda Çağdaş Eğitim**, İstanbul.

Schmitter, Philippe C. ; Karl, Terry Lynn (1992). “Demokrasi Nedir... Ne Değildir”, **Türk Demokrasi Vakfı Bülteni**, Ankara: 12, [12-22]

Sönmez, Veysel (1993). “Yaratıcı Okul, Öğretmen, Öğrenci”, Türk Eğitim Derneği Yayınları, **Yaratıcılık ve Eğitim**, Ankara, [144-167]

Sönmez, Veysel (1999). **Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Öğretmen Kılavuzu**, Milli Eğitim Bakanlığı, Öğretmen Kitapları Dizisi, İstanbul.

Sungur, Nuray (2001). **Yaratıcı Okul Düşünen Sınıflar**, İstanbul: Evrim Yayınevi.

Tahta, Fatma (1999). "Eğitimde Drama Nedir? Öğretmen Yetiştirme Lisans Programında Dramanın Yeri", Türkiye 1. Drama Liderleri Buluşması, [92-94].

Tanilli, S. (1981). **Uygurlık Tarihi**, İstanbul: Say Yayıncılık.

Tanilli, Server (1994). **Nasıl Bir Eğitim İstiyoruz?**, İstanbul: Cem Yayınevi, 7.Baskı.

Tavşancıl, Ezel (2002). **Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi**, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Tazebay, A. (ed.); Çelenk, S.; Ertemiz, N.; Kalaycı, N. (2000). **İlköğretim Programları ve Gelişmeler**, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

TDK (1988). **Türkçe Sözlük**, Ankara.

TDV (1992). **Demokrasi Nedir?**, Ankara: Yetkin Basımevi.

Ulusavaş, Mualla (2000). **Demokrasi İnsan Hakları& Eğitim Sistemiyle Etkileşimi**, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları

Üstündağ, Tülay (1988). **Dramatizasyon Ağırlıklı Yöntemin Etkililiği**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Üstündağ, Tülay (1996). "Yaratıcı Dramanın Üç Boyutu", **Yaşadıkça Eğitim**, Sayı: 49, [19-23].

Üstündağ, Tülay (1997). **Vatandaşlık ve İnsan Hakları Eğitimi Dersinin Öğretiminde Yaratıcı Dramanın Erişime ve Derse Yönelik Öğrenci Tutumlarına Etkisi**, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Üstündağ, Tülay. (1998a). "Yaratıcı Drama Eğitim Programının Öğeleri", **Eğitim ve Bilim**, Cilt:22, Sayı:107, [28-36].

Üstündağ, Tülay. (1998b). "Vatandaşlık Ve İnsan Hakları Eğitimi Dersinin Öğretiminde Yaratıcı Dramanın Erişime Ve Derse Yönelik Öğrenci Tutumlarına Etkisi", **Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**, 14, [133-138].

Üstündağ, T. (2001). **Yaratıcı Drama Öğretmenimin Günlüğü**, Ankara: Pegem A Yayıncılık, 2. Baskı.

Üstündağ, T. (2002). **Yaratıcılığa Yolculuk**, Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Yağcı, E (1998). "Demokrasi ve Eğitim", **Eğitim ve Bilim**, Cilt:22, Sayı:107, [15-22].

Yavuz, Kudret Eren (2002). **7-12 Yaş Dönemi Çocuklarda Duygusal Zeka Gelişimi**, Özel Ceceli Okulları Eğitim Dizisi- 4, Ankara.

Yavuzer, Haluk (2000). **Eğitim ve Gelişim Özellikleriyle Okul Çağı Çocuğu**, İstanbul: Remzi Kitabevi, 4. Basım.

Yeşil, Rüştü (2002). **Okul ve Ailede İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi**, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Yıldırım, Lale. (1994). **İlköğretim Birinci Kademe Öğretmenlerinin Demokratik Tutum ve Davranışları ile Öğrencilerin Demokratik Davranışları Arasındaki İlişkinin Saptanması**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.

İNTERNET KAYNAKÇASI

Anthony, C. Susan “Creative Drama”

< <http://www.susancanthy.com/Resources/timsav/creativedrama.htm-23k>>

(son ulaşım: 16.05.2003).

Bowell, Pamela “4. Uluslararası Eğitimde Yaratıcı Drama Semineri”

<<http://www.olusum.tripod.com/bulten/sayi78/seminer.htm>> (son ulaşım: 03.08.2002).

<http://www.umut.org.tr/yayinlarimiz/yurttas_ogretmen.htm>, (son ulaşım: 29 Nisan 2004).

EK 1
SOSYAL BİLGİLER
ÜNİTE 1: AİLE, OKUL VE TOPLUM HAYATI
HEDEFLER

Amaç 1. “Aile, Okul ve Toplum Hayatı” ünitesinde geçen kavramların anlam bilgisi

Amaç 2. Ailenin yapısını tanıyabilme

Amaç 3. Ailenin önemini kavrayabilme

Amaç 4. Akraba evliliklerinin sakıncaları bilgisi

Amaç 5. Aile bütçesinin önemini kavrayabilme

Amaç 6. Aile hayatında sosyal güvenceler bilgisi

Amaç 7. Ailede demokratik hayatın oluşturulmasının önemini kavrayabilme

Amaç 8. İnsan sağlığı ve çevre temizliği için suyu yeterince kullanmanın önemini kavrayabilme

Amaç 9. Okulda uyulması gerekli kurallar bilgisi

Amaç 10. Okul kurallarına uyabilme

Amaç 11. Okulun ve okul eşyalarının korunmasının önemini kavrayabilme

Amaç 12. Okulun korunması ve çevresinin güzelleştirilmesi için yapılan etkinliklere katılmaktan zevk alış

Amaç 13. Okul koruma derneğini tanıyabilme

Amaç 14. Okul aile iş birliğinin önemini kavrayabilme

Amaç 15. Okuldaki demokratik hayatın oluşturulmasının önemini kavrayabilme

Amaç 16. Komşuluk ilişkilerinin toplum için taşıdığı önemi kavrayabilme

Amaç 17. Toplumda demokratik hayatın gereklerine uymaya istekli oluş

Amaç 18. Toplum hayatını düzenleyen kurallar bilgisi

Amaç 19. Toplum hayatını düzenleyen kurallara uyabilme

Amaç 20. Toplum hayatında bize düşen görevlerin farkında oluş

Amaç 21. Türk kadınının toplumdaki yerini fark edebilme

Amaç 22. Aile bireyleri arasındaki dayanışmanın önemini kavrayabilme

SOSYAL BİLGİLER ÜNİTE 1: AİLE, OKUL VE TOPLUM HAYATI BELİRTE TABLOSU

ALANLAR	BİLİŞSEL ALAN																		DUYUŞSAL ALAN			TOPLAM		
	BİLGİ						KAVRAMA						UYGULAMA						12	17	20			
	1	2	4	6	9	13	18	3	5	7	8	11	14	15	16	21	22	10					19	
HEDEFLER																								
KONULAR																								
1.) Ailemiz	*	*	*	*	*	*																		
2.) Okulumuz					*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	
3.) Toplum Hayatımız														*	*	*	*	*	*	*	*	*	*	
TOPLAM	7						10						2						3			22		

Not: * ile gösterilen ifadeler hedeflerin numarasını göstermektedir.

EK 3

SOSYAL BİLGİLER DERSİ “AİLE, OKUL VE TOPLUM HAYATI” ÜNİTESİ
BAŞARI TESTİ

ADI-SOYADI:

SINIFI-NUMARASI:

SORULAR

1. Aile nasıl kurulur?
 - A. Kadın ve erkeğin arkadaşlığı ile
 - B. Kadın ve erkeğin evlenmesiyle
 - C. Kadın ve erkeğin çocuk sahibi oluşuyla
 - D. Kadın ve erkeğin nişanlanmasıyla
2. Aşağıdakilerden hangisi okulda uymamız gereken kurallardan değildir?
 - A. Okula zamanında gelmek
 - B. Öğretmen konuşurken sözünü kesmemek
 - C. Okulu ve okul eşyalarını korumak
 - D. Girdiğimiz sınavlarda mutlaka başarılı olmak
3. Aşağıdakilerden hangisi aile içi demokratik hayata örnektir?
 - A. Çocukların fikirlerine göre davranılması
 - B. Ailede babanın sözünün geçmesi
 - C. Anne ve babanın dediğinin olması
 - D. Herkesin düşüncelerini serbestçe açıklayabilmesi
4. Kimlerin evlenmeleri durumunda, hasta ve engelli bebek doğum olasılığı daha fazladır?
 - A. Komşu çocuklarının
 - B. Akraba çocuklarının
 - C. Aynı köyde yaşayanların
 - D. Arkadaş çocuklarının
5. I. Emekli maaşı
II. Yeşil kart ile ücretsiz sağlık hizmeti
III. Vakıf ve fonların yoksul ve muhtaçları yaptığı yardımlar
Yukarıdakilerin hangileri sosyal güvenlik garantisi olmayan aile ve kişilere yapılan yardımdır?
 - A. Yalnız bir
 - B. I ve II
 - C. I ve III
 - D. II ve III
6. Aşağıdakilerin hangisi temizlik için kullandığımız malzemelerden değildir?
 - A. Kolonya
 - B. Sabun
 - C. Deterjan
 - D. Diş macunu

7. Aşağıdakilerin hangisi doğru bir davranıştır?
 A. Sınavda arkadaşlarına yardımcı olmak
 B. Okul araç ve gereçlerini korumak
 C. Derse geç gelmek
 D. Kitaplarını karalamak
8. Aşağıdakilerin hangisi aile için doğru bir anlatım değildir?
 A. Aile toplumun temelidir.
 B. Aile evlenme yoluyla kurulur.
 C. Aile bireyleri arasında iş bölümü gereksizdir.
 D. Aile bireyleri arasında karşılıklı sevgi, saygı ve hoşgörü olmalıdır.
9. Komşular birbirlerine karşı aşağıdaki duygulardan hangisini taşımamalıdır?
 A. Sevgi B. Hürmet
 C. Kıskançlık D. Yardımlaşma
10. Demokratik toplumlarda farklı düşüncelerdeki kişiler tartışarak aşağıdakilerin hangisini yapmalıdır?
 A. Kavga etmelidir.
 B. Küsmelidir.
 C. Ortak karara varmalıdır.
 D. Fikirlerini değiştirmemelidir.
11. Toplum hayatını düzenleyen aşağıdaki kurallardan hangisi diğerlerinden farklıdır?
 A. Kanun B. Tüzük
 C. Yönetmelik D. Ahlak
12. Aşağıdakilerden hangisi okul içinde yapılacak uygun davranışlardan biri değildir?
 A. Derste öğretmenini dinlemek
 B. Okulun temizliğine dikkat etmek
 C. Okula istediğimiz kıyafetle girmek
 D. Derslere zamanında girmek
13. Sınıf başkanının kim olacağı nasıl belirlenir?
 A. Öğrencilerin seçmesiyle
 B. Öğretmenin belirlemesiyle
 C. Okul müdürünün atamasıyla
 D. Spor yarışması düzenleyerek
14. Aşağıdakilerden hangisi okul çevresini güzelleştirici davranışlardan biridir?
 A. Yerlere tükürmek B. Çimenlere basmak
 C. Atılan çöpleri toplamamak D. Ağaç dikmek

15. Aşağıdaki anlatımlardan hangisi yanlıştır?
- Okul Aile Birliği, okul ile aile arasındaki bütünleşmeyi sağlar.
 - Eğitim ve öğretimin düzenli yürütülmesinden okul müdürü sorumludur.
 - Sınıf başkanını okul müdürü seçer.
 - Eğitim ve öğretimin yapılması öğretmenin görevidir.
16. Aşağıdakilerden hangisi okul koruma derneğinin görevlerinden biri değildir?
- Okul binasını onarmak
 - Okul ihtiyaçlarını gidermek
 - Fakir öğrencilere yardım etmek
 - Ders programlarını düzenlemek
17. Türk kadınına cumhuriyet yönetimi ile sağlanan en önemli hak nedir?
- Seçme ve seçilme hakkı
 - Gezme hakkı,
 - Giyinme hakkı
 - Barınma hakkı
18. Aşağıdaki kurallardan hangisine uymadığımız zaman toplumda sevgi ve saygı göremeyiz?
- Yönetmelik
 - Ahlak kuralları
 - Tüzük
 - Kanun
19. Aile bütçesine katkıda bulunmak için aşağıdakilerin hangisinin yapılması uygun değildir?
- Çalışmak
 - Aşırı para harcamamak
 - Savurgan olmak
 - Giysilerini temiz kullanmak
20. Aşağıdakilerin hangisi anne ve babanın görevi sayılmaz?
- Çocukları için işyeri açmak
 - Çocukların sağlığı ile ilgilenmek
 - Ailenin barınabileceği bir yuva sahibi olmak
 - Çocuklarına iyi bir eğitim vermek
21. Aşağıdakilerden hangisi ailede huzur, düzen ve mutluluğun sağlanmasında diğerlerinden daha etkilidir?
- Karşılıklı sevgi, saygı ve dayanışma
 - Gelir düzeyinin yüksek olması
 - Aile bireylerinin öğrenim görmüş olması
 - Anne ve babanın iyi birer iş sahibi olması
22. Aşağıdaki anlatımlardan hangisi yanlıştır?
- Demokrasi eğitimi, çok küçük yaşta ailede başlar.
 - Hiç kimse başkasının eşyasını izinsiz kullanmamalıdır.
 - Televizyon, başkalarını rahatsız edecek şekilde izlememelidir.
 - Aile içinde çocukların düşünceleri önemli değildir.

CEVAP ANAHTARI

1. B
 2. D
 3. D
 4. B
 5. D
 6. A
 7. B
 8. C
 9. C
 10. C
 11. D
 12. C
 13. A
 14. D
 15. C
 16. D
 17. A
 18. B
 19. C
 20. A
 21. A
 22. D
-

Sevgili Öğrenciler,

Aşağıda 37 cümle yer almaktadır. Her cümleyi dikkatlice okuyunuz ve cümlelerde yer alan davranışları her zaman gösteriyorsanız “Her zaman”, hiç göstermiyorsanız “Hiçbir zaman”, ara sıra gösteriyorsanız “Ara sıra” şıklarından birini (x) işareti koyarak belirtiniz.

Lütfen soruları cevapsız bırakmayınız.

Örnek: Sabah kahvaltıda süt içerim.

Her zaman () Arasıra () Hiçbir zaman (x)

	<u>Her zaman</u>	<u>Ara sıra</u>	<u>Hiçbir zaman</u>
1. Arkadaşım benden farklı özelliklere sahipse onunla iyi geçinmek istemem.	()	()	()
2. Öğretmen olmadığında sınıf kurallarına uymam.	()	()	()
3. Grup çalışmasında bana ait eşyaları diğerleriyle paylaşmak istemem .	()	()	()
4. Söz alan arkadaşımı konuşması bitene kadar dinlerim.	()	()	()
5. Sınıf başkanının oylama ile seçilmesini istemem.	()	()	()
6. Haksız olduğum durumda bunu kabul etmek istemem.	()	()	()
7. Arkadaşlarımla her konuda grup çalışması yapmaktan hoşlanırım.	()	()	()
8. Söz almak istediğimde izin alırım.	()	()	()
9. Arkadaşım bana bir sır verdiğinde bunu saklamakta zorlanırım.	()	()	()
10. Bir konuda karar alınırken, benim isteğime uygun değilse, sınıfça oylama yapılmasını istemem.	()	()	()

11. Arkadaşlarım hatalı davrandıklarında onları uyarmaktan kaçınırım. () () ()
12. Grupla çalışırken bana verilen görev ve sorumlulukları yerine getiririm. () () ()
13. Çoğunluğun aldığı kararlara uygun davranırım () () ()
14. Üzgün bir arkadaşımı dinlemek için zaman ayırırım. () () ()
15. Sınıfımızda yapacağımız etkinliklerle ilgili önerilerimi söylemek isterim. () () ()
16. Kurallara uymayan arkadaşlarımı uyarırım. () () ()
17. Benim için bütün arkadaşlarımın düşüncesi değerlidir. () () ()
18. Grupça belirlenen kuralları kabul ederim. () () ()
19. Kendi isteklerime uygun değilse, çoğunluğun aldığı kararları kabul etmem. () () ()
20. Arkadaşlarıma olumsuz isim takmaktan hoşlanırım. () () ()
21. Gerekğinde arkadaşlarıma yardım ederim. () () ()
22. Konuyu anlamadığım zaman öğretmenime soru sormam. () () ()
23. Arkadaşımın mutlu olduğunu görmek beni sevindirir. () () ()
24. Grup çalışmasında ortak karar alınmasını isterim. () () ()
25. Başkalarının düşüncelerine saygı gösteririm. () () ()

Öğretme Durumu

Ünitenin Adı: Aile, Okul ve Toplum Hayatımız

Konunun Adı: Aile Bütçesi

Amaç 5. Aile bütçesinin önemini kavrayabilme

Süre: 40 dakika

ISINMA AŞAMASI

- Öğrencilerin mekan içerisinde serbest yürümleri
- Gönüllü bir öğrencinin yönetici olarak yönergeler vermesiyle “Kar-Yağmur-Rüzgar” oyununun oynaması. Grubun tek sıra halinde dizilmesi. Yağmur denildiğinde öğrencilerin elleriyle yağış taklidi yapması; rüzgar denildiğinde kollar havada iki yana salınım yaparak vüüü sesinin çıkarılması; kar denildiğinde dizlere vurulması. Yönergeler hızlandığında şaşırınların oyundan çıkması.

OLUŞUM AŞAMASI

- Grubun çember şeklinde oturması. Çemberin ortasına kapaklı bir sepetin konulması. Öğretmenin “Son birkaç aydır, istediğiniz bir şeyi alabilecek kadar para biriktirdiniz. Şimdi almak istediğiniz şeyi sepetin içinden çıkarın ve arkadaşlarınıza gösterin” yönergelerini vermesiyle, öğrencilerin sırayla sepetten almak istediklerini, varmış gibi hayal ederek çıkarmaları.
- Öğrencilerin beşer kişilik grup oluşturmaları. Her grupta anne-baba ve diğer aile bireylerinin seçilmesi. Öğretmenin her gruba aynı miktarda para dağıtması ve öğrencilerden ay sonuna kadar yapacakları harcamaları hesaplamalarını istemesi. Belli başlı fiyat listelerinin sınıf tahtasına asılması. Her grubun, aylık harcama bilançosunu sunmaları.
- Öğrencilerin, varsa, çalışma sırasında keyif aldıkları veya sıkıntı duydukları anları paylaşmaları.

DEĞERLENDİRME AŞAMASI

Ailenin gelir ve giderlerinin ailenin bütçesini oluşturduğunun vurgulanması.

Kısaca, aile bütçesinin düzenlenirken, nelere dikkat edilebileceğinin ve bu konuda aile bireylerine düşen görevler ve sorumlulukların tartışılması.

RAHATLAMA ÇALIŞMASI

Öğrencilerin rahat bir pozisyonda olmaları. Öğrencilere kocaman bir kardan adam oldukları söylenerek, öğretmenin; “Güneş parlamaya başladı ve vücudunuzda bir sıcaklık hissediyorsunuz... başınız erimeye başlıyor... şapkanız sallanıyor... burnunuzdaki havuç düşüyor...omuzlarınız ısınıyor...kollarınız ve bacaklarınız eriyor...eriyor... kayıyorsunuz....ve tamamen eridiniz...su oldunuz” yönergelerini vermesi.

Öğretme Durumu

Ünitenin Adı: Aile, Okul ve Toplum Hayatımız

Konunun Adı: Aile Hayatında Sosyal Güvence

Amaç 6. Aile hayatında sosyal güvenceler bilgisi

Süre: 40 dakika

ISINMA AŞAMASI

- Öğrencilerin müzik eşliğinde ritmik yürüyüş yapmaları. Müzik kesildiğinde yakınındaki ilk kişiye gülümseyerek merhaba demeleri.
- Öğrencilerin ikili grup olarak A ve B olarak ayrılmaları. A' ların ellerine metal para verilmesi. Paranın avucun kapanmadan B tarafından alınmaya çalışılması.

OLUŞUM AŞAMASI

Öğrencilerin 6 kişilik gruplar oluşturması. Her grubun, belediyede çalışan işçi, mağaza sahibi, çiftçi, öğretmen, doktor ve işsiz kişi rollerini paylaşması. Hastanede sıra bekleyen bu kişilerin sıra yüzünden tartışmalarını içeren bir sahne hazırlamalarının istenmesi.

DEĞERLENDİRME AŞAMASI

Ülkemizde devlet tarafından alınan sosyal güvence önlemlerinin, Emekli Sandığı, SSK, BAĞ-KUR ve Yeşil Kart olduğunun açıklanması ve bu kurumlardan kimlerin yararlanabileceğinin söylenmesi.

RAHATLAMA ÇALIŞMASI

Öğrencilerin rahat bir pozisyonda oturarak gözlerini kapatmaları. Öğretmenin “Kırlardasın...yemyeşil kırlarda...sen küçük çok küçük bir şeysin... küçük olduğun için bir kelebeğin kanadına oturabildin.... onunla birlikte uçuyorsun...bir çiçeğe konuyorsunuz....kokla bakalım...bu çiçek nasıl kokuyor...bu senin en çok sevdiğin çiçek...onunla ne istersen yapabilirsin....”

Öğretme Durumu

Ünitenin Adı: Aile, Okul ve Toplum Hayatımız

Konunun Adı: Okulda Uyulması Gereken Kurallar

Amaç 9. Okulda uyulması gerekli kurallar bilgisi

Amaç 10. Okul kurallarına uyabilme

Süre: 40 dakika

ISINMA AŞAMASI

Öğrencilerin “8 adım ileri, 8 adım geri, 8 adım parmak ucunda alçalarak, yükselerek” yürümesi ve bu yürüyüşün; içinden sayarak, öğretmenin saymasıyla, müzik eşliğinde tekrarlanması.

Grubun birbirine yakın oturarak bir çember oluşturmaları. Herkese plastik bir bardak dağıtılması. El şaklatıldığında herkesin bardağını sağında oturan arkadaşına vermesi. Önce yavaş, sonra gitgide hızlanarak el şaklatılması. Oyun durduğunda önünde iki yada daha fazla bardak olanlar veya hiç bardağı olmayanlar oyundan çıkarlar.

OLUŞUM AŞAMASI

Öğrencilerin üçer kişilik gruplar oluşturmaları. Her gruptaki üçlüden birinin müdür, birinin öğretmen, diğerinin öğrenci olması. Öğretmenin öğrencilere “Katı kuralları olan bir okulda, çocuklar okula geldiklerinde, anne veya babalarından bir mazeret mektubu istenmektedir. Çocuk kendi mazeret mektubunu bulamamaktadır. Öğretmene ne söylemelidir? Öğretmen çocuğa inanacak mıdır? Bu durumda müdür nasıl davranacaktır?” yönergelerini vermesi. Her grubun, dilediği kadar kağıt, boya, kullanılmış eşyalar gibi materyallerden yararlanabileceklerinin söylenmesi. Öğrencilerin, çalışmalarını canlandırma yoluyla ve sessiz oyun olarak sunmaları.

DEĞERLENDİRME AŞAMASI

Okullardaki kuralların neler olabileceğinin tahtaya yazılması. Öğrencilerin en beğendikleri kuralın yanına 😊 işareti koyması.

RAHATLAMA ÇALIŞMASI

Müzik eşliğinde çeşitli gevşeme hareketlerinin yapılması. “Başın çeşitli şekillerde çevrilmesi...omuzlar, kollar ve kalçanın daireler çizmesi...ayakların yere vurulması...”.

Öğretme Durumu

Ünitenin Adı: Aile, Okul ve Toplum Hayatımız

Konunun Adı: Toplum hayatını düzenleyen kurallar ve bize düşen görevler

Amaç 18. Toplum hayatını düzenleyen kurallar bilgisi

Süre: 50 dakika

ISINMA AŞAMASI

Öğrencilerin müzik eşliğinde sınıfta serbestçe dolaşmaları. Öğretmenin konutuyla yakınındaki ilk kişiyle, birbirlerinin gözlerinin içine bakarak uzuvlarını birleştirmeleri ve devam etmeleri. Sırasıyla Dizler...parmaklar...kollar...ayaklar....eller....omuzlar...dirseklerin birleştirilmesi.

Grubun eşit sayıda iki alt grup oluşturması. Arka arkaya tek sıra şeklinde dizilen öğrencilerin ilk sırada yer alanına topun verilmesi. Her öğrencinin bacaklarının arasından bir arkasındaki arkadaşına topu iletmesi. İlk sırada yer alan kişinin topu iletikten sonra en arkaya geçmesi. En hızlı sürede bitiren grubun kazanması.

OLUŞUM AŞAMASI

Öğrencilerin beş gruba ayrılması. Tahtaya gelenek, görenek, örf, adet ve kanun kelimelerinin yazılması. Verilen kelimelerle ilgili olarak, bir grubun fotoğraf albümü oluşturması, bir grubun afiş hazırlaması, bir grubun heykeller müzesi oluşturması, bir grubun reklam hazırlaması, bir grubun da şarkı oluşturmasının istenmesi.

DEĞERLENDİRME AŞAMASI

Toplum hayatını düzenleyen yazılı ve yazısız kurallardan bazılarının tahtaya yazılması.

RAHATLAMA ÇALIŞMASI

“Toprakta yüzeye yakın bir yerde tohum taneşisin. Güneşi hissedebiliyorsun...sonra bir yağmur damlası sana ulaşıyor...sen, güneşin sıcaklığı ve yağmur damlası birleşiyorsunuz....yeşermeye..başlayıveriyorsun....yeryüzüne..çıkıyorsun...büyüyorsun..... gökyüzüne yükseliyorsun...” yönergesinin verilmesi.

T.C.
İZMİR VALİLİĞİ
KIRAZ İLÇE MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ

S A Y I : B.08.4.MEM.4.35.018.01.428/ 2407
KONU: Anket Çalışması.

23.09.2002

KAYMAKAMLIK MAKAMINA
KIRAZ

İLGİ: Melike ÖZER'in 16.09.2002 tarihli dilekçesi.

İçemiz Hüseyin Sarı İlköğretim Okulunda İngilizce derslerine giren Melike ÖZER, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Sınıf Öğretmenliği, tezli yüksek lisans programı öğrencisi olup yüksek lisans tezini tamamlayabilmesi için İçemiz Hüseyin Sarı İlköğretim Okulu, Atatürk İlköğretim Okulu, Yatılı İlköğretim Bölge Okulu, Karaburç Cımlı İlköğretim Okullarında tez uygulama ve anket çalışması yapmak istemektedir.

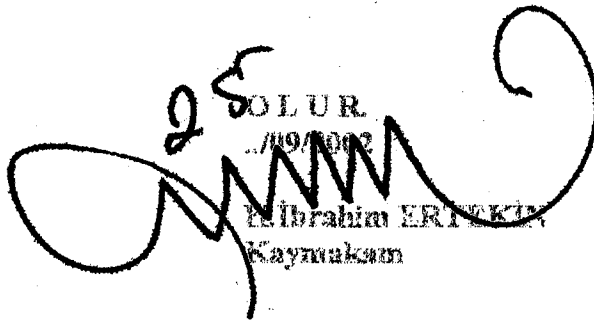
Adı geçenin bu isteği Müdürlüğümüzce de uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görülürse ilgilinin belirtilen okullarda eğitim-öğretimine aksatmamak kaydıyla anket uygulaması çalışması yapmasını ohurlarınıza arz ve teklif ederim.

Hami DEĞİRMENCI
Milli Eğitim Müdürü

MEM.S.EREOĞLU 24.09.02

ŞB.MD.T.ÇERÇİ 24.09.02

25
S O L U R
24/09/2002

İbrahim ERTKİN
Kaymakam